

P. Trucína
2

HADRIANI VALESII HISTOR. REGII ET IOH. CHRISTOPHORI VVAGENSEILII

DE CENA TRIMALCIONIS nuper ſub Petronij nomine vulgata

DISSERTATIONES.

LVTECIÆ PARISIORVM
E Typographia EDMVNDI MARTINI
viâ Iacobeâ ſub Sole aureo.

M. DC. LXVI.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

IOHANNI CAPELLANO ILLVSTRI VIRO, & Christianissimi Regis Consiliario.

IOH. CHRISTOPHORVS WAGENSEIL Salutem & observantiam dico.

SI fatendum, quod res est: oritur utique frequenter amicitia ex occulto quodam animi impetu, & intus latente inexplicabili causa. Neque enim aliò referre possum summam benevolentiam, quâ me hominem peregrinum & ignotum, necdum ullius in studiis nominis, omnium omnino meritorum expertem, atque adeò à nemine commendatum, ubi primùm inter cul-

torestuos admitti poposci, ilico complexus es, quámque mirifico in me studio perpetuò comprobasti. Nempe patuere mihi assiduè ædes tuæ: licuit è tuis dictis, factis, ac institutis sanctioris Philosophiæ monita haurire, & ea ediscere, ad quæ si non admissus fuissem, non erat operæpretium ad excolendum ingenium meum, noscendosq; hominum mores totam ferè Europam lustravisse. Enimverò vti hæc beneficia tanti, quanti bonam mentem æstimo: ita testimonium ac judicium tuum, quo ipsius OPTIMI MAXIMI REGIS *Numen, Majestatem, divinámque liberalitatem mihi propitiasti, nec vllis verbis exprimere valeo, ac ne satis quidem mente concipere. Cui tantæ benignitati tuæ quando*

aliam referre gratiam nequeo, ejus me totâ vitâ memorem futurum polliceor. Has ergo litteras confessoriæ tabellæ ac velut pignoris loco te habere quæso, & simul æqui bonique consulere munus, quod adjunxi. Etsi enim quæ de meo contuli, levia & non satis digna sunt in cujusquam manus, nedum in tuum conspectum venire, quippe quæ petasatus in ipso Hispanicæ peregrinationis procinctu, multas inter occupationes celeriter effudi: quia tamen Summi Viri HADRIANI VALESII *insignem Dissertationem elicuerunt, ideò quam à se non habent, auctoritatem & lucem ab ea mutuantur, & cùm tibi, tum Reipublicæ litterariæ nonnihil se isto nomine commendabunt. Nam sine illa fuisset,*

meæ profectò nugæ, ad amicum majore fiduciâ quàm curâ privatim ſcriptæ, numquam prodiiſſent in publicum. Valeſianum autem acre de novo Petronii fragmento judicium ex Hiſpania reverſus ſupprimere diutiùs ſine flagitio non potui. Tam perſpicuè enim (audacter dico) omnem errorem nobis diſſolvit,

Vt contrà ſi quis ſentiat, nil ſentiat.

Vale Illuſtris Vir. Data Luteciæ VI. *Id. Ianuarii A.* M. DC. LXVI.

IOH. CHRISTOPHORI

VVAGENSEILII

DE CENA TRIMALCIONIS

nuper ſub Petronii nomine vulgata

AD CHRISTOPH. ARNOLDVM V. C.

DISSERTATIO.

CHRISTOPHORO ARNOLDO V. C.

IOH. CHRISTOPH. VVAGENSEIL Salutem dico.

ANTE hoc biennium cùm Romæ commorarer, conuenit me aliquando eruditus vir, qui nunc fato functus eſt, *Abrahamus Ecchellenſis*: cúmque vario ſermone inter cetera de Italorum recèns editis ac poſtmodum edendis ingenii fetibus colloqueremur, mentionem injecit Petroniani nequaquam mutili codicis, quem in Dalmatia repertum Venetus ad Pontificem Legatus poſſideret & poſt ſuum in patriam quem maturabat reditum, eſſet facturus publici juris. Cúmque eo nuntio vehementer me gaudere animaduerteret, recipiebat pro ſuâ erga me humanitate, acturum

ſeſe hoc gnaviter, vt ipſius libri legendi mihi faceret copiam. Conuaſauerat autem jamtum ſua Ampliſſimus Orator domum rediturus. Quare etſi illius opera, meúmque eluſum deſiderium, nihilo tamen minùs emolumento Reip. Litterariæ, & mihi quoque, quem Petroniana venuſtas ſerium ſemper habuit amatorem, tacitè gratulabar: neque me continui, quin ilico eos qui affectu beneuolentiaque mihi junguntur, (quos inter Te V. C. tuo erga me merito præcipuè numero) ingentis meæ voluptatis redderem participes: Enimuerò hanc animo conceptam lætitiam paullo pòſt apud Taurinos degenti mihi, Venetorum litteræ non parum imminuerunt, quòd haudquaquam totum Petronium, ſed inſigne tantùm fragmentum ab interitu vindicatum memorarent. Imminuerunt autem, non tamen abſtulerunt funditùs. Quippe perſpectum habeo non viliùs coli ab eruditis librorum, quàm ab antiquariis ſtatuarum fragmina.

Et Curios jam dimidios, naſóque minorem
Coruinum, & Galbam auriculis naſoq; carentem.

Erutus fuerat quondam Romæ fortuito è ruderibus truncus ſine pedibus, capite & brachiis. Ei nihilominùs quotquot in Vrbe ſunt ſignorum principatum detulit immortalis Michaël Angelus, & illius lineamentis inhærendo, ſummæ ſuæ arti, cujus rudimenta cum ipſius naturæ veritate certantia, animorum etiam picturam monſtrabant, multum contulit: ideóque inter toto orbe nota antiquitatis ſpecimina vltimóſque humanæ induſtriæ conatus, Venerem nimirum pudicam, Antinoum, Nilum cum ſeptemdecim puerulis, & trium (quod non

tam Plinio quàm oculis credimus) artificum diuinum illud opus Laocoontem, ſimulacrum hoc in Vaticanis hortis honoratiore loco repoſuit. Similis Petroniani fœdum in modum laceri corporis hactenus apud Litteratos ſors fuit. Idem ergo nouo huic membro ominabar, proindeque ſummoperè optabam, expleret æſtuantium cupidinem grauiſſimus Senator, neque nimis diu ſpes noſtras moraretur. Ex eo deinde tempore Gallicum iter ingreſſo mihi, nihil de Petronio ampliùs reſcire licuit : donec hiſce diebus eruditorum conſeſſui, qui in celeberrimi *Menagii* muſeo ſingulis hebdomadibus habetur, interueniens non prodiiſſe ſolùm comperio in Italia Petronianum fragmentum, ſed etiam Luteciæ nouam editionem ad eius exemplum adornatam. Quæſito itaque Bibliopolæ nomine & domicilio, celeri gradu ad illum me confero : & pretio quod poſcebat exſoluto, domum repetens, librumque in manus ſumens, curioſos oculos admoueo. Cùm verò initia pridem aliunde nos habere animaduerterem, his prætermiſſis, nouitate animum oblectare vnicè deſiderabam. Vix autem vnam & alteram pagellam perlegeram, & ſtatim moto diutiùs capite, Spondere (intra memet inquam) auſim, hunc ſermonem non eſſe Petroniani ſaporis. Quare cùm dicente hactenus noſtro, *nequaquam rectè faciat, qui citò credit:* judicio ad hoc agendum euocato, veritatem explorare, totumque libellum cum annexis præfationibus ſollicitè euoluere inſtitui. Cui operi dum defixus incumbo, bene multa vltro ſe ſe mihi offerebant, ex quibus confictum eſſe à plano

quodam iſtud Trimalcionis conuiuii ſupplementum, non ſuſpicari ſed citra trepidationem affirmare poſſe exiſtimabam. Quod num bene, num ſecus abs me factum ſit, vt dijudices, rationum quæ ſuccurrebant momenta inter feſtinandum in chartam conjicere, & ad te *Arnolde clariſſime* perſcribere viſum eſt: vt pro ea quâ polles ſingulari doctrina, hiſce vel addas vel demas fidem, atque ſi & tu pedibus in noſtram ſententiam iueris, popularium juuenum animos ad magna ſurgentes à peſtilenti hoc ſidere cauere ſibi jubeas, nec iſtam laciniam Petronianæ purpuræ apud nos quoque aſſui patiaris. Qui enim talibus nutriuntur, non magis ſapere poſſunt; quàm bene olere qui in culina habitant. Equidem nullus ignoro, periculoſæ plenum opus aleæ eſſe, de aliquo ſcripto num genuinum aut adulterinum ſit, velle pronuntiare. Nec longè quærenda magnorum virorum exempla, qui toto hîc cælo miſerè aberrarunt. Opus multa eruditione, limato judicio, accurata circumſpectione, & familiari, vt ita loquar, cum ſcriptoribus neceſſitudine: quò quem non tam cum vulgo ad alloquium, quàm ad intima arcana admiſſum appareat. Quæ omnia etſi in me perexigua eſſe ſentio, acpræterea in hac longiore peregrinatione mihi libri nulli præſidio ſunt: non tamen coram Te, tam benigno rerum æſtimatore hanc cauſſam agere reformido. Hîc enim Iudæi mei mihi obuerſantur, quorum in Talmudicis Digeſtis cùm à τοῖς ἔξω prolata argumenta ſunt, ſæpe mulier aut ſeruus magiſtro reſponſum præripit, cauſæque bonitatis fiduciâ, ſecum aduerſarium com-

mitti depoſcit. Eadem & mihi mens : aut ſi mauis, jure bono vtor Quiritium, quod cùm lex Cornelia de Falſis violata eſt, perſecutionem criminis etiam cuiuis è populo indulget. Priùs autem quàm rem ipſam aggredior, geminis qui contra me dicunt teſtibus aurem nonnihil porrigam. Etſi enim repellere eos poſſem tamquam minùs idoneos, quòd alter pro amico Typographo ex compacto, alter Typographus pro ſe ſe, atque ſic ambo in rem ſuam loquuntur : ne tamen habeant quod querantur, agè tantiſper audiamus, quo nobis commendent modo Deorum hoc munus ſcilicet.

Sunt in ipſo ſtatim limine aliqua, quæ me offendunt, quibus tamen neutiquam vacare conſtitui. Nolo enim operosè diſquirere, quæ vocabuli Ἀνέκδοτος germana vis ſit. Tolerabo quoque illum Euripidis verſum etſi (quod fateor) ægerrimè, cùm certum ſit Chriſtiani eum hominis pietatem ferè laceſſere. Poſtquàm enim ſancto Spiritui Menandri effatum in diuini oraculi dignitatem euehere, omnéſque fideles grauiter hortari placuit, Μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν ἤθη χρηςὰ ὁμιλίαι κακαὶ: iſtud aduerſa fronte pugnans Euripidis Ὅστις δικαίως φαῦλος οὐ φαύει λόγος non putarim nudè & ſimpliciter laudare, eóque librorum frontes exornare cuiquam eſſe integrum. Eſto, commodâ molliri queat interpretatione : ſed nobis caſtè ſobriéque non ſentiendum ſolùm, ſed & loquendum. Alioquin vti nihil tam probè dictum, quod peruerſa ingenia in prauum ſenſum detorquere non queant : ita quoque haud vllæ tam exſecrabiles voces, quæ bonum ſenſum

ſibi affingi non patiantur. Adde, quòd Euripidis dictum prorſùs οὐδὲν πρὸς ἔπος. Satis enim honeſtè pleraque peraguntur in hoc conuiuio, ita vt nullius animus moreſque ex hujus fragmenti lectione noxam ſint contracturi. Hæc autem, vti dixi, latè nunc non proſequor. Illud verò quod porrò ibidem exprimitur *præfixo judicio de ſtili ratione ipſius*, condonari nullatenus poteſt. Quis enim alius ita loquutus? Et quàm miſera eſt hæc innocentis pronominis è ſua ſede in aliam deportatio? Immo quorſùm quæſo de ſtili ratione judicium? Si enim omnino Petronii eſt hoc fragmentum, haud vltrà de ſtilo admodum laboramus, ſatiſque conſtat, quo cenſu ſit habendum. At longè meliùs *Caius Tilebomenus* ſuam Epiſtolam *de Tragurienſi fragmento Petronii judicium* inſcripſit. Ad eum autem nunc noſtra pergit oratio, libratura rationum illius pondera, ob quas fragmentum hoc nobis obtrudere molitur.

Principio vrget *conſtantem ac nihil turbatam narrationis ſeriem; quodque hoc auctario vulgatorum pridem Petronii fragmentorum hiatus & lacunæ expleantur*. Conuenienter profectò ex Rhetorum præcepto hoc argumentum primo loco poſuit. Tam leue enim eſt, vt nihil ſuprà. Ecquis adeò hoſpes eſt in bonis litteris, vt neſciat omnem ætatem tuliſſe ineptos ſycophantas, qui otio & ingenio ſuo abuſi, ingratis Gratiis, ab aliis ſcripta incruſtare & pro ſuo arbitrio interpolare ſategerunt, ſeruato vtcumque ordine rerum? Quin ſi iſta valet collectio, tum quidem Liuii aut Curtii ſupplementa illis ipſis auctoribus tribuamus licet, ob reten-

tam vtique ſeriem rerum geſtarum. At verò præter egregium illum in noſtro fragmento nexum, Petronianus inſuper genius, ac *nulli cum illo communis nitor & concinnitas orationis* occurrunt. Hîc demum, fateor, dicit aliquid Tilebomenus, ſed dicit tantùm, nec fidem aſſertioni vllo modo adſtruit. Nos contrà in progreſſu demonſtrabimus aliter canes olere, aliter ſues, & vehementer etiam atque etiam hominem & fallere & falli. Subjungit deinde, habere ſe adhuc *alia argumenta quantiuis addicenda:* quæ quòd nobis inuiderit, & editiones Petronii varias recenſendo, laureolam in muſtaceo quærere præoptarit, non ſatis noſtris profectibus & ſuæ opinioni conſuluit. Ergo reliquum eſt vt credamus, nihil aliud eum habuiſſe, atque familiari Declamatoribus fuco inſidias imprudenti facere Lectori. Conjecturâ tamen aliquâ coronidis loco nos beare voluit, cenſétque fieri potuiſſe, vt *nouum hocce fragmentum è vetuſtiſſimo ſimul & integerrimo Mureti codice manuſcripto, cujus meminit Petrus Daniel in notis, deſcribi ſibi olim curauerit Venetiis, dum Doctis quibuſque percarus juuenis hîc commoraretur Muretus, Hector Cepio ſeu Cipicus ciuis Tragurianus.* Neſcio num verè Vatem ſe nobis præſtare voluerit Tilebomenus, quòd tam obſcurè verba concipiat. Non enim iſtâ clauſulâ vmquam memini legiſſe me quid magis perplexum ac confuſum. Quin & *dum* perperam dicit pro *cùm*, atque ſubſtantiuum (quod Grammatici vocant) repetit, vbi relatiuo pronomini locus erat. At nihil æquius erat quàm vt inauſpicatò concepta, craſſa & in-

felix hariolatio barbaro ſermone efferretur: id quod jam jam clariſſimè oſtenſurus ſum, ſi priùs injuriam quæ Petro Danieli infertur, indicauero. Nam vti ab iſto inducitur, opinaretur quis pro comperto aſſeruiſſe eum, Muretum vetuſtiſſimum & integerrimum Petronii codicem aſſeruaſſe. Sed ſecus eſt, & nullo auctore forte tantùm fortunâ percepta ediſſerit. *Audiuiſſe ſe*, inquit in ſuis ad Petronium notis, *parare Muretum Petronii ex vetuſtiſſimo & integerrimo codice editionem omnium abſolutiſſimam*. Adeò nimirum vagi primùm, quod ſcitè Tacitus, & incerti ſunt rumores: mox interfuiſſe ſe quidam & vidiſſe aſſeuerant, vel vti noſter expreſſit Arbiter,

ſimulatius exit
Proditionis opus, famámque onerare laborat.

Scimus omnes, immane quantùm mendaciorum non ſolùm de ciuilibus, ſed etiam de litterariis rebus in circulis & conuiuiis paſſim circumferri, ac crebrò præcipitem credulitatem multis fuiſſe fraudi. Sic publica paſſim fama, ſic qui in omnium verſantur manibus libri referunt, poſſidere Venetos S. Marci Euangelium αὐτόγραφον, Bononienſes veteris Teſtamenti volumina ipſius Eſdræ manu deſcripta; Hiſpanos totam Liuii hiſtoriam Arabicâ linguâ expreſſam. Ergo-ne ideò iſta ita ſe habent? Potuit ſanè aliquis Petrum Danielem decipere, non minùs quàm Ecchellenſi circa eumdem Petronium accidiſſe è ſupradictis manifeſtum eſt. Planiſſimè enim perſuaſus ſum, quòd ſi Muretus adhuc adoleſcens tantum theſaurum nactus fuiſſet, ſine dubio illum in ſuis deinde editis jacti-

taſſet, atque adeò communem reddere non diſtuliſſet. Sed demus hoc vltro. Habuerit Muretus integerrimum juxtà ac vetuſtiſſimum codicem: eo tamen Hectorem Cipicum haudquaquam vſum dubitare nemo debet. Nam quia Traguerienſis codex (ita teſtimonium perhibente Patauino Typographo) quæ vulgò in Petronio legimus itidem agnoſcit, hócque ſolo auctario excepto, cetera cum excuſis eiſdem ſcatet lacunis: ideò inſanus oportet fuerit Hector Cipicus, non autem vt iſti volunt, *optimarum artium gloriâ laudatiſſimus, aut vir longè doctiſſimus:* ſi cùm integerrimum codicem ad manus haberet, præter hoc Trimalcionis conuiuium nihil niſi quæ jam publicè exſtabant deſcripſit; numquam autem hactenus viſa datâ operâ ſollicitè euitauit. Atque vt penitùs exſibilemus inane illud ſomnium, non conjecturam: quî malum! fieri poteſt, vt Traguerienſis codex, cui fidem iterum faciente Typographo Patauino *nemo non ducentorum ampliùs annorum antiquitatem tribuit*, ex Mureti libro ſit expreſſus? Nihildum ago ex mei animi ſententia: interim tamen proprio Tilebomenum gladio jugulo, & oſtendo quàm malè veſtigia Patauini Typographi, quibus tamquam primi omnium mangonis inſiſtendum erat, per ſuam incuriam legerit. Ceterùm quæ aduerſus Tilebomenum diſſeruimus, faciunt eadem ad confundendum Patauinum Typographum, qui ſupra typos ſapere auſus eſt, & non imprimendi tantùm, ſed & judicandi partes citra Quiritium ſuffragium ſibi præpoſterè arrogauit. Nempe idem alta voce crepat, *lacunas ple-*

rasque & hiatus quibus vulgati laborant codices, egregiè hoc fragmento expleri; quin & stilum à Petroniano charactere non abhorrere. Ad quæ quia pridem Tilebomeno aut satisfecimu, aut de satisfaciendo fidem oppigneravimus, non est cur idem bis repetamus. Tantùm quædam circa ea quæ alter non transscripsit, monere operæ est pretium. Postulat is homo, vt ei credamus Marinum Statileum codicem suum *primò in patria, deinde Venetiis & Patauii cum doctioribus quibusque, inprimis autem cum Iohanne Rhodio, profundæ eruditionis & solidi judicii viro communicasse*, qui omnes quantum indicant sequentia, plurimum ei detulerint. Hæc autem si ita sunt, quare nihil ex his quæ maximè opus habemus, aut audimus, aut videmus? Quare tantorum virorum judicia supprimunt? Cur graui & perenni se opprobrio exponere, quàm illa fragmento annectendo, eidem sibique auctoritatem conciliare malunt? Quid tergiuersantur? Quid nos suspensos tenent? Quando igitur tam subdolè, tam iniquè nobiscum agitur: condonabit nobis Typographus, si in eam deueniamus opinionem, nihil eum præter atram suam fuliginem nobis vendere, omniáque turpiter esse conficta. Eccur enim alioquin, obsecro, ex bene multis Venetis & Patauinis, egregiis viris, vnum tantummodò nominasset Rhodium, nisi quòd is rebus humanis exemptus, ἐν μακάρων νήσοισι degens, de tanta contumelia quæ per flagitium nomini atque doctrinæ ipsius infertur, agere non potest? Claret inter Patauinos profundæ elegantiorum litterarum cognitionis vir *Octauius Ferrarius.*

Quare

Quare huic non exhibitus liber? aut quare ne tum quidem cùm ista ederentur, rogatus præfaretur aliqua, & quò gratiosius esset ignotum fragmentum, haut grauatim efficacem ejus commendationem susciperet? Ea re aut totus fallor, aut vappam hanc indignam judicauit, cui ederam suam appenderet, eóque ire jussit, quò Volusi Annales à Catullo ablegantur. Interim certum est cùm ego Patauii degerem, nihil Ferrarium de Petroniano fragmento habuisse perspectum. Secus enim non id clam me habere voluisset, quem inter cariores admisit, & non priuatim tantùm, sed & publicè propensi fauoris crebris testimoniis est prosequutus, adeò vt & varias lectiones, quas ex optimo Apuleii MS. excerpsit, nec non alia quæ in pretio habeo, vltro communicarit. Quomodo autem latere poterat optimum Virum Petronii hoc fragmentum, si cuiquam Venetiis aut Patauii, in primis Iohanni Rodio, cum quo artam quoad Deus & fata siuerant coluerat amicitiam, cujusque defuncti etiam funus supremo humanitatis officio curauit, vel minimùm innotuisset? Quemadmodum verò clauus clauum, sic nugæ hîc trudunt nugas. Venetorum enim & Patauinorum litteratis derelictis, Romam mox pergit noster, atque Nobilissimum Legatum fragmentum quod impetrauerat, Doctorum in Vrbe censuræ subjecisse, obque ducentorum in primis annorum ætatem, pro libri bonitate judicatum fuisse perhibet. Elumbis est autem hæc collectio, & quâ nemo vnus cordatus Romæ (vti mihi persuadeo) potuit περὶ ἑαυτὸν συλλογίζειν. Nam si postremis temporibus fraus haudquaquam facta, ideóne confe-

ſtim nulla vmquam admiſſa? Atqui non heri, aut nudius demum tertius nati, cùm qui πλαγίως aliorum ſcrinia compilant, tum qui à ſe confictis vel antiquitatis, vel magni alicujus nominis auctoritatem tribuunt: immò verò cœpere cum ipſis litteris, nec priùs deſinent, quàm omnia in priſcum chaos relabantur. Plautina auctaria, Ciceronis contra Salluſtium, & hujus aduerſus illum declamationes, Senecæ ad Paulum Epiſtolæ, aliaque ejus farinæ, duorum ſæculorum facilè ætatem agunt, neque tamen eapropter fidem malè ambulantem obtegunt. Sed deſeramus hæc, quia notiora ſunt quàm vt verbis opus ſit: & potiùs miremur os frontemque Typographi, qui quantum apparet, reliquos mortales fungos credidit, dum incogitanter temeréque quiduis effutit. Præmiſit enim *ſaltem* (tantùm, dicendum erat) *exemplum ejus partis libri, quâ Petronius Tragurienſis ab exemplaribus vulgatis diuerſus eſt, Romam ad illuſtrem Legatum miſſum:* ſub finem itidem diſertè fragmentum hoc Statilei manu diligenter è ſuo veteri exemplari deſcriptum profitetur. Ergo ſi Statileus veterem ſuum codicem retinuit, quomodo viri docti Romæ de illius ætate tulere judicium? Si autem omnino tulere, quî fragmentum ſua manu deſcripſit? Quamprimùm iſta inter ſe conciliauerit Frambottus, tum non ampliùs typothetes, ſed confeſtim

Erit mihi magnus Apollo.

Nunc verò miſſos tandem faciam geminos præcones, atque aduerſus ipſum depugnabo fragmentum decretoriis armis: & injuriam inquam Arbitri vindicabo, & dignitatem: euincamq; *malæ & adulterinæ*

notæ esse hoc fragmentum, ita manifestum facientibus indicium tam VERBIS *quàm* REBVS. Ad quæ digito monstranda dum me accingo, illud interea arbitrandum relinquo, annon suspectus meritò nobis esse debeat Statileus, quòd solum hoc fragmentum protulerit, reliqua autem quæ in suo codice leguntur suppresserit. Nam cùm in aliquibus locis non tralaticia deformitate Petronius adhuc sit insignitus, saltem quidquid erat lectionum varietatis, indicare debuisset: vt haberent vnde tentarent Philologi, num totam illi formam suam reddere, & omnem scabitudinem sine cicatrice delere possent. Proinde jam statim conjiciat quis, prorsùs nihil præter hoc fragmentum illum possidere in vniuerso suo censu. Iurabat tamen simulatè, Petroniano codici hæc esse inserta; ne si nuda & separata tantùm diceret inuenta, de fuco cuiuis moueretur ilico suspicio.

Præterea & illud mirum videri queat, quòd commodùm Trimalcionis cenam fragmentum persequitur. Nam si rem rectè pensitamus, nullibi faciliùs planus aliquis dolum & versutias exercere poterat. In ceteris majoris operis laborísque res fuisset, vel ad speciem aliquid subornare: hanc autem telam semel cœptam valde pronum erat pertexere. Pręparato sic duplici dubitatione animo, nunc denique majoris momenti rationes inculcare satagemus. Igitur quod ad Verba attinet, aio ilia barbara, monstrosa, immò ne humana quidem, quæ adeò frequenter hîc offendere, est imposturam prodere. E multis quædam per saturam proferam in medium. Scilicet habemus *babæcalis, credræ, culusta, bacalusias, pata-*

racina, mulſipultarium, caldicer, mixcix, burdubaſta, conſtreinum, neſapium, cromataricas, offla colaris, æcrophragiæ, ſæledatæ, munecma, dignitoſſo, merculia, genge, mataritata, copo copilatus, chiam, ipim, cacritus, minuciolum, vaccatonem, ſaucunculum, gizeria, excattariſſaſti, artisſelium, coricillum, & qui alii occurrunt horribiles ſoni, ſiue vt ille ait lapides cerebrum excutientes. Atque hîc nemo mihi regerat, occurriſſe jamdudum huic dubio vtrumque hujus fabulæ prologum, cauſando & ſcripturæ vitio, & librariorum imperitiâ iſta potuiſſe accidere: talem etiam reliquorum quæ de Petronio ſuperſunt & æquè ſordidam fuiſſe olim faciem: exſpectare nunc Ariſtarchos noſtros, vt in hoc puluere ſeſe exerceant, ac palmam in medio poſitam conſequi laborent. Nulla ſubiit animum obliuio: jam hæc teneo memoriter: immò quod iſti tam inſtanter flagitant, ego ambabus vltro largior: non tamen ideò meum eludent ictum. Ingenuè fateor vndecumque potiùs, quàm ex Latio ortos fuiſſe librarios, qui talia ſcripſerint: nec fieri poſſe, vt homo paucula Latinorum edoctus vocabula, tam inhoneſtè dictiones deturpet. Bonum factum! Si tales erant, quare ſui ſemper non exſtitere ſimiles? Quare bene multæ illæ quæ de Trimalcionis cena ad nos paſcendos remanſerunt veræ reliquiæ, adeò immunes eſſe potuere ab omni ferè labe? Nam prout iſtæ hîc exprimuntur, certant cum emendatiſſima quotquot exſtant editionum: in ceteris autem nulla non pagella enormibus ſcatet mendis. Quod ergo iſtud quæſo præpoſterum fatum, vt tantùm quæ aliunde victura, aliunde edita dudum

erant , incolumia & compta ad nos è codice Traguriensi peruenirent? Quare, inquam, librarii nullam exordio rubiginem affricuere, sed fidem ac peritiam suam nobis comprobant? Quomodo autem tam repentè œstro perciti ea membranis illinunt, quæ non hominum verba sed pecudum mugitus videantur? Nempe hîc quidem manifestè tenemus planum, qui non satis ex Arbitro nostro didicerat, *multa oportere vnà consentiant, vt mendacium aliquod consistat.* Idcirco dum γνήσια Petronii fragmenta pulchra atque ornata, sua autem affectato situ rancoréque squalentia in hoc theatrum educit, prodit se miser sorex, & captus est: habet. Nondum argumentum de Verbis me dimittit: & quamuis inductione earum phrasium, quas Petronius in deliciis habuit ac frequentissimè ingeminauit, noster versa vice planus vel rariùs quàm par erat, vel numquam per suum stuporem adhibuit, ἀπόδειξιν formandi sese offerat occasio: sciens tamen, cùm aliunde satis probationum suppetat, ista prætergredior. Quin potiùs suas impostori voces reddam, & vti ab omnibus ceteris mortalibus distinctum (perfrictum tamen) vultum vocémque habet: ita & peculiarem ei esse loquendi idiotismum, cum quo Petronius nihil commune habeat, eum quod forsitan in se ipso non agnouit, edocebo.

Ne autem nimietate fastidio sim legentibus, delectu instituto *quatuor* inprimis *loquendi modos*, quibus ipse Petronius nec semel vsus deprehenditur, signabo. *Primus est, quando toties ineptissimè humanitatem aliquibus hominibus adimit, & nescio quid in locum reponit.* Dixit quidem diser-

tissimus noster Arbiter, *Quid vos me jumentum putatis esse, aut lapidariam nauem? Hominis operas locaui, non caballi: nec minùs liber sum quàm vos.* Dixerat quoque alibi: *Numquam tu hominem tam infelicem vidisti. Lorum in aqua, non inguina habet*: quibus sanè nihil excogitari potuit argutius. Sed Pseudo-Arbiter seruum pecus, ineptus imitator, longè aliter & per summam verborum vilitatem ἐπιφωνηματικῶς p. 15. *Plus vini sub mensa effundebatur, quàm aliquis in cella habet: phantasia, non homo.* item p. 21. *Duræ buccæ fuit, linguosus; discordia, non homo.* iterum p. 23. *Sed memini Safinium. Tunc habitabat ad Arcum veterem me puero; piper, non homo.* iterumque p. 69. *At inflat se tamquam rana, & in sinum suum conspuit; codex, non mulier.* Adde quod p. 44. *Bella res & iste qui te hæc docet, Mufrius, non magister.* Proximè inculco phrasin aliam, nimirum *plusquàm*, quam rei augendæ causâ plusquàm par est aut oportet, vsurpat falsus Arbiter, verus non vsurpat. *Plus vini sub mensâ effundebatur, quàm aliquis in cella habet*, P. 13. *Argenti in ostiarii illius cella plus jacet, quàm quisquam in fortunis habet.* sic p. 21. *Hereditatem accipit, ex qua plus inuolauit quàm illi relictum est.* pag. quoque 24. *Plus in die nummorum accipit, quàm alter patrimonium habet.* denique pag. 42. *Cujus pluris erat vnguis, quàm tu totus es.* Tertiò nimis sæpe *dejerare* mihi videtur Pseudo-Petronius. Putares ex natione fuisse, quæ prauam tertio cuique verbo jusjurandum interjiciendi contraxit consuetudinem. Genuinus Arbiter, etsi non omnino abstinuit, rariusculè tamen

& vix ſemel aut iterum in vniuerſo quale exſtat Satyrico, ad ſacras obteſtationes delapſus eſt. Subditicius autem in tam breui fragmento paſſim jurat. p. 24. *Ita meos fruniſcar, vt ego puto omnia illa Ædilibus fieri.* pag. 41. *Ita tutelam hujus loci habeam propitiam, vt ego ſi ſecundùm illum diſcumberem, jam illi balatum duxiſſem.* p. 43. *Ita ſatur pane fiam, vt ego iſtud cum liberto meo dono.* p. 44. *Ita lucrum faciam, & ita bene moriar, aut populus per exitum meum juret: niſi te togâ vbique peruerſà fuero perſecutus.* p. 48. *Omne me, inquit, lucrum tranſeat, niſi jamdudum gaudimonio diſſilio, quòd te talem video.* p. 59. *Sic me ſaluum habeatis, vt ego ſic ſolebam ipſum Ammeam debatuere.* p. 61. *Ita creſcam patrimonio, non corpore: vt iſta coquus meus de porco fecit.* p. 65. *Sic vos felices videam: conjiciamus nos in balneum.* p. 69. *Sic genium meum propitium habeam: curabo domata ſit.* Poſtremò etſi conſtat reperiri quandoque apud primæ claſſis auctores vel in eadem, vel in ſimili dictione luſus: parciſſimè tamen & tamquam ſale ad condiendum non ad vitiandum ſermonem talibus ſunt vſi. Noſtri certè Arbitri generoſior ſpiritus grandem & pudicam orationem, non verò vanitatem amans, indelectatus his eſt, nec vmquam (niſi memoria me fallit) verborum ſectatus argutias. Is econtrà qui ſub nomine ejus irrepit, longè aliter animatus fuit. Nam enormiter hîc impingit, atque adeò manifeſtè εἰς ψυχρολογίαν καὶ ἀκυρολογίαν ἐκπίπτει. Ecce tibi teſtimonia: p. 13. *Quem amat, amat: quem non amat, non amat.* p. 14. *Vides illum, qui in imo imus recumbit?* p. 16. *Qui*

me hominem inter homines esse voluit. p. 21. *Creuit quidquid creuit, tamquam fauus*. Ibidem. *Frater ejus fortis fuit, amicus amico*. p. 22. *Longè fugit, quisquis suos fugit*. p. 23. *Serua me, seruabo te*. Ibidem. *Illos leones, quos ego hîc inueni, cùm primùm ex Asia veni*. Ibidem. *Amicus amico: cum quo audacter posses in tenebris micare*. p. 24. *Modò sic, modò sic, inquit*. p. 26. *Mortuus pro mortuo*. p. 27. *Tu qui potes loqui, non loquere*. p. 28. *Crede mihi, quidquid discis, tibi discis*. p. 31. *Si factum est, controuersia non est: Si controuersia non est, nihil est*. p. 41. *Homo inter homines vos capite aperto ambulo*. p. 42. *Spero sic moriar, vt mortuus non erubescam*. p. 44. *Ecce quidem vobis longè venio, latè venio: solue me*. p. 48. *Satius est rideri quàm derideri*. p. 64. *Facies & totum populum sibi suauiter facientem*. p. 69. *Hominem inter homines feci*. p. 73. *Hospitium hospites capit*. p. 74. *Habes; habeberis*. Huc reuoco ejusdem dictionis quam Rhetores appellant ἐπίζευξιν: à qua similiter elegantiarum Arbitrum tamquam à vehementiore figura consultò abstinuisse non animaduertit is, qui pro eo supparasitari nobis decreuit. Quare more suo inscienter. p. 23. *Hei, hei, quotidie hæc colonia retrouersus crescit, tamquam coda vituli*. Inde p. 28. *Modò, modò, collo suo circumferebat onera venalia*. hinc p. 32. *Quid? Quid? porcus hic non est exenteratus?* p. 58. *An, an, illa proclamauit, aberrante tunica super genua composita*. Profectò si quis ista insubida & insipida, quæ hactenus recensuimus, pro Petronianis accipit, bonam mentem non amat, neque viam vidit, qua itur ad Latinitatem.

Pugnauit fortaſſis non perfunctoriè prima mea legio, nondum tamen cano receptui. In inſidiis enim quamdam ejus cohortē collocaui, quæ fugienti hoſti omnem elabendi præcludit viam. Quæro enim, an verus Arbiter ſacras litteras legerit; an hodiernam linguam Italam fuerit edoctus. Legit enim Pſeudo-Arbiter, fuit edoctus iſte ſuppoſiticius. Videlicet verba pag. 13. *Ipſe Trimalcio fundos habet, quà milui volant, nummorum nummos*, Hebraiſmum & ſacræ Scripturæ loquendi modum ſapiunt; magis illa p. 23. *Nomina omnium reddere, tamquam vnus de nobis.* Videntur enim ex diuinis, *Ecce Adam factus tamquam vnus ex nobis*, per ſcelus detorta: ſed manifeſtiſſimè omnium quæ p. 46. *Deductus è lacunaribus ſubitò circulus ingens, de cupa videlicet grandi excuſſus demittitur; cujus per totum orbem coronæ aureæ cum alabaſtris vnguenti pendebant.* Hem! fieri-ne poteſt, vt phraſis *Alabaſtris vnguenti* aliunde quàm è Lucæ cap. 7. deprompta ſit? Helleniſtica enim & Euangeliſtæ peculiaris eſt, neque ejus exemplum apud profanos Auctores vllibi reperitur. Pag. 27. *Scimus te præ litteris fatuum eſſe:* haud dubiè deſumptum eſt ex his Feſti Præſidis ad Paulum Apoſtolum verbis: *Inſanis Paule: multæ litteræ te ad inſaniam conuertunt.* Atque hujus quidem argumenti tantum robur eſt, vt ſi nihil præterea occurreret, ſolum per ſe ſe ad Pſeudo-Petronium confundendum abundè ſufficiat. Statueram Italæ linguæ gnarum fuiſſe planum noſtrum, & confido omnes idem opinaturos, vbi primùm hos loquendi modos perpenderint. p. 1. *Vnus ſeruus Agamemnonis interpel-*

lauit. p. 72. *Non mehercules mi hæc jactura gusti fuit.* paullo pòst: *Mi centum aureos in manuposuit.* Denique p. 28. *Multis jam diebus venter mihi non respendit: nec Medici se inueniunt.* Extra controuersiam est, nequidquam ad barbarismos hosce defendendos idoneam quæri auctoritatem. Purum enim putum Italorum redolent idioma, quo dicunt, *Vn seruidore d' Agamemnon ci interruppe. Io non n'hebbi gusto di questa perdita. Mi mise cento scudi d'oro nella mano. Gli medici non si trouano.* Quin & in pag. 27. *plouebat* pro pluebat scriptum est: in quo Italorum pronuntiationem statim agnoscas, pro u *ou* proferentium. Quam in phrasibus hucusque ostendi deformitatem, nunc de toto quoque sermonis probare debebam contextu, atque ostendere quàm naturali pulchritudine exsurgens, satisque sibi constans Arbitri oratio, numquam in vnum corpus coalescere possit cum altera maculosa, hiulca, sententiolis vibrantibus picta, nec magis cohærente, quàm malè tessellata solent esse pauimenta. Hoc autem tam perspicuum est, vt non vlteriùs quàm verbo id tetigisse, & ad cujusuis attenti Lectoris assensum prouocare opus sit.

De Verbis plus satis dimicatum: aduersus RES nunc ordines instruam, ac signa mouebo. Atque hîc ante omnia illud mihi concedi postulo, de quo inter Eruditos propemodum conuenit, esse hoc in Neronem scriptum Satyricon, eóque illius mores & vitam turpissimam traduci: hoc est non de alio quàm de nostro loqui Tacitum, cùm in 16. Annalium, *Petronius*, inquit, *ne codicillis quidem (quod plerique pereuntium) Neronem aut Tigillinum, aut*

quem alium potentium adulatus est : sed flagitia Principis sub nominibus exoletorum feminarúmque & nouitate cujusque stupri perscribit, atque obsignata misit Neroni. Lipsius quidem in notis videtur fuisse ambiguus. Quid autem causæ habuerit, non liquet. Mihi enim Arbitrum cum Suetonio comparanti, nulla dubitandi relinquitur occasio, & verisimile fit, insignem hunc scriptorem multis in Petronio & præcipuè his, quæ de Trimalcione, hoc est de Nerone recensentur, plus lucis conferre, quàm quidquid in eum congestum est Commentariorum: vt valde mirer, à nemine interpretum Petronii quos mihi videre contigit, (vsus autem sum Lugdunensi editione) id fuisse animaduersum. Paucis itaque assertioni meæ fidem faciam. Inducitur à Petronio Trimalcio ludens pilâ inter pueros capillatos formâ conspicuos: hinc in vnius ex eis capite, postquàm aquam poposcisset ad manus, digitos paullulum adspersos tergit: mox discubituris pueri Alexandrini aquam in manus niuatam infundunt, suauiter inter ministeria sua cantantes. Ad hæc illustranda mirè facit Suetonii locus in Neronis sui c. 20. *Captus autem modulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de nouo commeatu Neapolin confluxerant, plures Alexandriâ euocauit. Neque eo segniùs adolescentulos Equestris Ordinis, & quinque ampliùs millia è plebe robustissimæ juuentutis vndique elegit, qui diuisi in factiones plausuum genera condiscerent, (bombos & imbrices & testas vocabant) operamque nauarent cantanti sibi, insignes pinguissimâ comâ & excellentissimo cultu pueri.* Petronianus Trimalcio balneis de-

lectatus: delectatus & Nero, de quo idem c. 27. *Refotus ſæpius calidis piſcinis, ac tempore æſtiuo niuatis.* Bene lotus Trimalcio, lecticæ impoſitus eſt, præcedentibus phaleratis curſoribus quatuor, & chiramaxio in quo deliciæ ejus vehebantur, puer vetulus, lippus. Sic Suetonius c. 44. *In præparanda expeditione primam curam habuit deligendi vehicula portandis ſcenicis organis, concubiniſque quas ſecum educeret.* Oſtiarius Praſinatus, qui in aditu ſtabat, arguit Trimalcionem fuiſſe Praſinæ factionis, in quam propendiſſe quoque Neronem è c. 22. colligere eſt. Trimalcionis ſplendida domus, porticibus & picturis quæ vitæ anteactæ rationem reddebant ornata, Encolpium ex admiratione rapiebat in ſtuporem: & quem non illa Neronis domus Aurea deprædicata hunc in modum Suet. cap. 31? *Domum à Palatio Eſquilias vſque fecit, quam primò Tranſitoriam, mox incendio abſumptam reſtitutamque, Auream nominauit. De cujus ſpatio atque cultu ſuffecerit hoc retuliſſe. Veſtibulum ejus fuit, in quo coloſſus centum triginta pedum ſtaret ipſius effigie: tanta laxitas, vt porticus triplices milliarias haberet, item ſtagnum maris inſtar, circumſeptum ædificiis ad vrbium ſpeciem:* & quæ ſequuntur. Trimalcionis grande armarium præter Lares argenteos Veneríſque ſignum marmoreum, etiam in pyxide aurea non puſilla barbam ipſius aſſeruabat. Suetonius de Nerone c. 12. *Barbam primam* (inquit) *poſuit, conditamque in auream pyxidem & pretioſiſſimis margaritis adornatam, Ioui Capitolino conſecrauit.* Trimalcioni *Cnæi* prænomen (hoc enim indubiè reſtituendum) Petronius in inſcriptio-

ne tribuit, nec ſine cauſa. Nam ita ſcribente Suetonio in c. 1. *Qui ex Neronis familia fuerunt, nulla prænomina præter Cnæi & Lucii vſurparunt.* Lepidè teſſerarum luſum in Trimalcione Petronius perſtringit, prorsùs vti Suetonius in Nerone c. 30. dum eum *quadringenis in punctum ſeſtertiis aleam luſiſſe* memorat. Fortunata vxor & topanta Trimalcionis, quæ numos modio metiebatur, & ex nihilo in cælum abierat, aut valde fallor, aut eſt illa *Acte liberta*, quam (vti habetur in cap. 28. & 50.) *paullum abfuit quin juſto matrimonio ſibi conjungeret, ſubmiſſis Conſularibus viris qui regio genere ortam pejerarent: quæque* mortui Neronis *reliquias monumento Domitiorum condidit.* Trimalcio poëſin adamauit: quare inter epulandum arceſſito inde ſermone ſe ſuóſque conuiuas exhilarare cœpit. Nero, fidem faciente Suetonio c. 10. *recitauit carmina non modò domi, ſed in theatro tantâ vniuerſorum lætitiâ, vt ob recitationem ſupplicatio decreta ſit, eáque pars carminum aureis litteris Ioui Capitolino dicata.* Denique Trimalcionis cena inter exoletos ad mediam noctem protracta: vti ſæpe ſæpius feciſſe Neronem patet è cap. 27. Nec abludit Tacitus loco ſuprà indicato. Sic ergo abunde conſtat, nihil eorum quæ Trimalcioni à Petronio tribuuntur, temerè confictum eſſe, ſed viuam ad amuſſim in eo expreſſam Neronis imaginem. Reuertamur nunc è diuerticulo ad planum noſtrum: diſcutiamus parumper, num is nobis idem præſtiterit, Neroníſque vitia pariter ſatyrico ſale perfricuerit. Minimè gentium: & alia omnia potiùs quàm hoc egiſſe videtur. Putares ex eis eſſe,

qui inter elegantiarum Arbitrum & Bononienſem Epiſcopum diſcrimen facere non valuerunt: adeò ſupinam ſuam oſcitantiam, hebéſque ingenium omnium oculis ingerit. Non longè quærenda argumenta: ſtatim aberrat à janua, dum ad poſtes ædium Trimalcionis libellum cum hac inſcriptione defigit: QVISQVIS SERVVS SINE DOMINICO IVSSV FORAS EXIERIT, ACCIPIET PLAGAS CENTVM. Pauperis (quod aiunt) eſt, numerare pecus: ideò iſte titulus vel ipſum Craſſum ἀγέλαστον in cachinnum ſoluere queat. An enim aliquid indignius erat, quàm Trimalcionem qui greges puerorum exoletorúmque per nationes coloréſque deſcripta agmina poſſidebat, ita delineare, vt nemo ex abjectiſſimis mancipiis ſine eius expreſſo iuſſu pedem domo efferre poſſet? Ipſe Pſeudo-Petronius p. 14. familiæ Trimalcionis ne decimam quidem partem dominum ſuum noſſe, ſanctè nobis jurat, & p. 30. ſolorum coquorum decurias numerat quadraginta. At ſi plano pag. 36. fides eſt, Mithridates ſeruus ſine dominico juſſu etiam in crucem actus eſt. Nempe ad capitis ſupplicium de ſeruis ſumendum Trimalcionis juſſu nullatenus; ad foras prodeundum planè opus fuit. Lepidum vidimus initium: ſuauiora ſunt quæ p. 18. ſuccedunt. Allatus fuit in menſam aper primæ magnitudinis, cujus latus cùm quidam ad hoc ſubornatus venatorio cultro vehementer percuſſiſſet, ex ejus plaga turdi euolauerunt, quos parati cum arundinibus aucupes momento exceperunt, & inter conuiuas diuiſerunt. Euge! Sic ea tempeſtate crudis homines veſcebantur volucribus: vel quod credibilius, jam

assæ, vt in Vtopia, per auras circumuolitabant. Nam etiam p. 25. porcorum coctorum ambulantium fit mentio. Quæ de strepitu obsceno (vt noster honestè circumscripsit Arbiter) p. 28. garrientem facit Trimalcionem, nihil ad Bacchum, minùs quoque ad Neronem pertinent, sed è Suetonii Claudio videntur accepta. Pariter Apuleii asino vectus est planus, cùm historiam de Cappadoce p. 51. compilauit. Obruit me errorum multitudo. Interim tamen majora & clariora fraudis sunt ostendenda κειτήεια. P. 33. jactitat Trimalcio se solum possidere vasa Corinthia, & causam addit, quia ærarius à quo ea emat, Corinthus vocetur. Scio: vult traducere Trimalcionis imperitiam. Hoc ergo tantisper transeat: illud nunc vrgeo, apertam in verbis esse contradictionem. Etenim si publicè prostabant Corinthia, qua ratione eorum possessione solus gloriari poterat Trimalcio? Habebat vtique vasa Corinthia & non vnus mercator; habebant & diuites alii complures, quos hæc merx emptores similiter inuenerat. Sequitur ibidem. *Valdè bene scio, vnde primùm Corinthia nata sint. Cùm Ilium captum est, Hannibal homo vafer & magnus scelio, omnes statuas æneas & aureas & argenteas in vnum rogum congessit, & eas incendit. Factæ sunt in vnum æra miscellanea. Ita ex hac massa fabri sustulerunt, & fecerunt catilla, & paropsides, statuncula: sic Corinthia nata sunt.* Ain' verò? Siccine tanta ignorantia Trimalcionis aut Neronis animum obsederat, vt nec Trojam præ Corintho, nec Achillem nosset præ Hannibale? Sed hæc cras credemus, hodie non item. Auscultamus

enim Tacito Suetonióque, qui Neronem omnibus liberalibus diſciplinis, Philoſophiâ exceptâ, probè imbutum eſſe diſertè perhibent; atque etiam Trojanas res didiciſſe ad vnguem. Sic enim de eo Tacitus 12. Ann. *Vt ſtudiis honeſtis & eloquentiæ gloria niteſceret, causâ Ilienſium ſuſceptâ, Romanum Troja demiſſum, & Iuliæ ſtirpis auctorem Æneam, aliaque haud procul fabulis vetera facundè exſecutus, impetrauit vt Ilienſes omni publico munere ſoluerentur.* Suetonius verò c. 7. *Tener adhuc, necdum maturâ pueritiâ, Circenſibus ludis Trojam conſtantiſſimè fauorabiliterque luſit.* Et iterum cap. 38. *Incendium Vrbis è turri Mæcenatiana proſpectans, lætuſque flammæ, vt aiebat, pulchritudine, ἅλωσιν Ilii in illo ſuo ſcenico habitu decantauit.* Atque ex his etſi intelligitur, quàm malè Trimalcio hiſtrioniam exerceat, dum p. 34. *Habeo,* inquit, *capidem, quam reliquit patronus meus, vbi Dædalus Nioben in equum Trojanum includit:* poſſum tamen inſuper ſingulare & proprium iſtis opponere teſtimonium Suetonii cap. 21. *Vtque conſtitit, peracto principio Nioben ſe cantaturum per Cluuium Rufum Conſularem pronuntiauit, & in horam ferè decimam perſeuerauit.* Piget me pudetque inſulſi impoſtoris. Sed tamen ne vel ſic quidem finem facit affaniarum. Narrat p. 45. Homeriſtas cenaculum intrantes Græca recitaſſe carmina: quæ cùm ſimul diſcumbentes non aſſequerentur, Trimalcio ſumpto ſibi interpretis munere, *Scitis,* inquit, *quam fabulam agant. Diomedes & Ganymedes duo fratres fuerunt. Horum ſoror erat Helena: Agamemnon illam rapuit, & Dianæ cer-*

uam

uam subjecit. Ita nunc Homerus dicit, quemadmodum inter se pugnent Trojani & Parentini. Vicit scilicet, & Iphigeniam filiam suam Achilli dedit vxorem. Ob eam rem Ajax insanit, & statim argumentum explicauit. Ob ea quæ modò dixi, nullum dubium relinquitur, laborasse impostorem illâ insaniâ quam Trimalcioni imputatum it. Ne tamen vel in hoc fortuitò rem acu tetigisse quis putet, quòd Trimalcionem Græcæ linguæ expertem facit, ecce iterum Suetonius in 7. & 46. capitibus contrarium disertè testatur, Neronémque Græcâ cùm soluta tum ligata oratione excelluisse obseruat. Possem plura ejus notæ afferre in medium, nisi videretur futilium affaniarum plus satis esse. Quare id vnum adhuc restat, vt quando euicimus pessimo consilio à veteratore quodam Petronium esse interpolatum: nunc quo tempore id factum videatur disquiramus. Etsi enim tanti id non est momenti, superaddam tamen istam veluti mantissam. Paucis autem me expediam. Recentissimum enim hunc esse inepti alicujus homuncionis abortum suspicor, idque inde colligo, quòd verum Petronii textum tam castigatum restitutúmque exhibuit ex conjecturis nouissimorum Criticorum. Nam quod legit p. 9. *Accipimus nos cochlearia non minùs selibras pendentia*, id ex Gruteri, Dusæ, & Erhardi hausit emendationibus. In textu est, *sex libras*: quamuis, vt verum fatear, de hujus correctionis bonitate adhuc dubitem. Ibidem habemus. *Gallina erat lignea, patentibus in orbem alis, quales quæ incubant oua. Incumbunt* vulgò excusum, cujus in locum *incubant* Tornæsius substituit. Porrò

p. 10. *Obiter & fœdissimi serui minorem nobis æstum infrequentiâ suâ faciunt* : ita rescribere nos jubet Gruterus. Vulgò imprimunt: *Obiter ei perditissimi serui minorem nobis æstum suâ frequentiâ facient.* Illa tamen correctio neutiquam arridet. Quare pridem legendum censueram. *Obiter & perditissimi serui majorem nobis æstum frequentiá suâ faciunt*, sensu plano & facili. Habita est Trimalcionis cena æstate, quia aqua niuata manibus infusa. Inuehitur ideò Trimalcio in ministrorum turbam, quæ circumstans æstum jam aliunde satis magnum augebat. Deinde p. 11. *Super taurum bubulæ frustum.* Quondam erat *bubale*, quod correxere Tornæsius, Scaliger, Casaubonus. Eadem paginâ. *Super pisces duos mullos*: quomodo legendum monuit Wouwerius pro veteri *mulos*. Noto mihi insuper nouas quasdam, & ante hunc diem inauditas correctiones, probas tamen, & quo solo nomine machinator horum apud me gratiam iniit. Talis est illa loci deprauatissimi emendatio pag. 4. *Ipse Trimalcio capillatus caduceum tenebat, Mineruáque ducente Romam intrabat.* Nam *tenia intrabat* quid esset, nemo explicare poterat. Item p. 9. *Pinguissimam ficedulam inueni piperato vitello circumdatam*: καλῶς καὶ σοφῶς. Hactenus legimus *piperato vitellio piperatam*. Ampliùs p. 10. *Laruam argenteam attulit seruus sic aptatam, vt articuli ejus vertebræque laxatæ in omnem partem verterentur.* Collaudo & hanc emendationem tamquam eruditam, multisque nominibus præferendam lectioni, quæ codices insedit: *Laruam argenteam attulit seruus sic aptam, vt articuli ejus vertebræque locatæ in om-*

nem partem flecterentur. Denique p. 2. *Ipse paterfamiliæ, qui soleatus pila prasina exercebatur.* Editiones nostras occupat *pila sparsiua.* Verumenimuerò hujus postremi loci morbum equidem probè perspectum habeo quis Æsculapius curauerit. Fuit is sine dubio laudatus *Octauius Ferrarius*, qui mihi ipsi aliquando suàm hanc conjecturam suggessit, inductus tum quòd in aliquibus M S S. esset *sparsina*, tum quòd Trimalcio inter Prasinos nomen professus erat. Iurare itaque ausim superiores castigationes quoque *Marinum Statileum Traguriensem, cùm olim Patauii jurisprudentiæ studium absolueret*, ab eodem magistro accepisse. Tot ergo rationibus inductus, si possem, in aurem Statileo insusurrarem, *videri mihi ipsum totum Arbitri fragmentum ex sese finxisse tamquam araneum, & bene facturum, si graue crimen quo sese commaculauit, apud Reipublicæ litterariæ Patres Conscriptos, & illustrissimum Venetum Senatorem deprecetur.* Certè pag. XLV. sine vlla caussa mentio fit Parentinorum, quos constat à Tragurio insula & vrbe Statilei patria parum abesse.

Ad te nunc tandem redeo, *Arnolde Clarissime*, longiorique dissertationi quâ te sum moratus, ignoscere te obsecro. Creuit tamquam herba irrigua sub manibus, & vrceum cùm pararem, exiuit amphora. Quidquid autem ejus est, non tam docendi quàm emendandi causâ memineris tibi esse transmissum. Finio argumento, quod omnibus meis potentius duco: nempe viros summos, quos ex animo veneror, *Valesios fratres* idem penitùs de hoc fragmento judicare: judicare & illustrem virum

Johannem Capellanum Christianissimi Regis Consiliarium: cujus singularem erga me propensionem, propter magnitudinem gaudii quo delibutus sum non me contineo quin apud te deprædicem. Numero enim eam inter prima munera, quæ bona fortuna mihi largita est: nec ipsum aliter suspicio quàm almæ sapientiæ sacerdotem, cui foco suo tàmquam aræ assidens, semper sacra facere, & oracula consulentibus effundere videtur. Itaque si nullum alium longinquæ meæ peregrinationis fructum perciperem, abunde mihi sufficeret dulcis cum tanto viro conuersatio: à quo numquam discedo, quin altum ac præclarum aliquod reconditæ illius doctrinæ ingenuæque virtutis monitum mecum referam, vtile ac salutare futurum totâ deinde vitâ. Vale, Vir Clarissime, & me, quod te facere confido, ama. Deus te seruet sospitetque, cum vrbis nostræ columine *Dilherro*, cujus beneuolentiæ vt me commendes, vehementer te rogo. Scr. Luteciæ Kal. Febr. A. M. DC. LXV.

HADRIANI VALESII HISTOR. REGII

DE CENA TRIMALCIONIS nuper sub Petronii nomine vulgata

DISSERTATIO

ET DE ÆTATE PATRIAQVE Petronii, ac ejus operis inscriptione.

HADRIANVS VALESIVS IOH. CHRIST. WAGENSEILIO SVO S.

QVÆSISTI à me doctissime WAGENSEILI, an pro Petronianis habenda existimarem, quæ anno M. DC. LXIII. exeunte Pataui, ac iterum Luteciæ nuper essent sub Petronii Arbitri nomine vulgata. Cùm Petroniana esse prolatis quibusdam argumentis negarem: rogasti vt ea mandarem litteris, atque idem tibi videri dixisti, ac tuam de tota re sententiam in Dissertatione ad Christophorum Arnoldum te fusè aperuisse. Quâ ego perlectâ, etsi intelligebam

ſufficere, quæ doctè ac magno cum iudicio ſcripſiſſes: tamen tumultuarias obſeruationes meas raptim tibi aperire breuiterque exponere conſtitui, vt & deſiderio tuo ſatisfacerem promiſſoque me ſoluerem, & ſi qua tibi excidiſſent ac diligentiam tuam fugiſſent, in Diſſertatione mea Lector inueniret.

Ac primùm ſolent codici ſcripto, atque è bibliothecæ latebris recèns eruto auctoritatem dare claritas & dignitas inuentoris, magnitudo vrbis in qua inuentus dicitur, ejus apud quem repertus eſt fama, & doctorum hominum de codicis vetuſtate fauorabile judicium. Nunc repertor voluminis de quo ſermo eſt, inducitur à Paulo Frambottio Typographo Patauino Marinus Statileus Dalmata, juuenis ignotus, poſtquàm Patauii jus didicerat reuerſus domum: locus in quo repertum fertur, bibliotheca Nicolai Cippici hominis obſcuri, in vrbe ignobili Dalmatiæ Tragurio. Denique ex omnibus qui Venetiæ, Patauii, Romæ judicium de codice iſto apocrypho tuliſſe dicuntur, vnus Iohannes Rhodius natione Danus laudatur, vir doctus quidem & in euoluendis dignoſcendiſque veteribus codicibus diu multumque verſatus: ſed qui ante editionem cenæ Trimalcionis Patauii deceſſit: ita vt quid de codice Traguriensi ſenſerit, jam ex ipſo ſcire non poſſimus. Sed quid opus eſt, quemquam de codice conſulere, cùm ejus partum editionem Patauinam habeamus, cujus in ſingulis paginis tot indiciis ſuppoſitio ſe prodit & impoſtura?

Petronius verbis vtitur vſitatis. At heic occurrunt portenta verborum: *ſaplutus*, *lupatria*; *matus*, vel *mattus*, id eſt animo defectus & languens,

tristis & maceratus, & velut contusi contritique cordis, Picardis nostris atque etiam Germanis, vt audio, notissimum vocabulum. Dicunt enim illi de se quum languent, *Ie suis mate* : hi similiter, quum lassi sunt, defessi atque fatigati, *Ich bin mat*, ego sum matus. Occurrunt *abstinax* pro abstinens; *caldicerebrius*, pro iracundo & calido; *nesapius*, hoc est (nî fallor) insipiens, rudis, ignarus; *madeia*, *perimadeia*, verba vt arbitror Syriaca; *homo dignitosus*; *occupo*, nomen substantiuum; *gaudimonium* pro gaudium, *tristimonium* pro tristitia; *bacibal-lum*; *corporaliter* : *Orcus apoculanius*, vel potiùs *aboculanius*; id est cæcus: recentiores aboculum & abocellum, ac nonnumquam ab oculis dixere, vt infrà, *librum ab oculo legit*, id est clausis oculis legit, *aueuglette*: *exopinissent* pro opinentur: *Ego me apoculo*, pro discedo è conuiuio, pocula relinquo: *palamedes*, quo nomine pelamydes ab Italis appellantur: *strabonus* pro strabo; *monstruosum* pro monstrosum; *coricillum* pro corculum. Quæ monstra si quis Petronio tribuere potest, ne quid grauius dicam, Petronium & linguam Latinam non nouit. His adde nomina propria virorum ac mulierum *Mammea*, *Cicaro*, *Satuna Dea*, *Gauilla*, *Plocrimus*, *Habinna*, ac similia: quæ cujus linguæ sint ignorare me fateor: cùm apud Petronium qualem editum habemus, nomina propria omnia vno excepto *Bargatis* nomine aut Græca sint aut Latina.

Sunt heic & nonnulla verba recentiora ac minimè Latina, quæ Petronii ætate nondum in vsu erant. Qualia *frons expudorata* pro inuerecunda & attrita: *bonatus*; *porcus siluaticus* pro apro vel sue

fero; ſicuti apud Paulum Langobardum *equus ſiluaticus*; *minutiolus* pro infantulo; *amaſiuncula*; *fulcipedia*; *ſtaminatæ*; *berbex* ſeu berbix, quod eſt in gloſſariis veruecis nomen; *moleſtare* pro vexare; *adjutare* pro adjuuare; *oricularii ſerui* vel auricularii; *roſtrum barbatum* pro labris & ore hominis: nomen Hiſpanis in faciei ſignificatione hodieque vſitatum. Contrà aliqua heic reperias vocabula veterrima & rancida, quæ ante Arbitri natalem dudum exoleuerant: vt *fruniſci* pro frui, quod Catonis majoris eſt; *Iouis* non ſemel pro Iupiter, quod Ennii; ſimiliter *bouis* pro bos; *præfiſcini*, aliaque. At *adjuuare*, *frui*, *Iupiter*, Petroniana ſunt. Quis ergo ſanus putet Petronium in ſcribendo tam varium, tam inæqualem, tam ſui diſſimilem eſſe voluiſſe, vt nunc *frui*, nunc *fruniſci* diceret; modò *adjuuare*, modò *adjutare*; nonnumquam *Iupiter*, interdum & *Iouis*?

Iam verò in Arbitro qui *diſertus* à Terentiano Mauro meritò appellatur, quis ferat mutationes generum & declinationum & caſuum in nominibus, quales nobis codex iſte Tragurienſis obtruſit? *Balneus*; *Cælus* non ſemel; *malus fatus* ter & ampliùs; *ille ſtips* pro ſtipes; *ſolida* pro ſolidos in IV. caſu plurali; *ſtatuncula* pro ſtatunculas; *lactem* pro lac; *vaſum* pro vas; *lorus*, *reticulus*, *candelabrus*: *ſtrigæ*, & *neruia* in accuſatiuo plurali, cùm & *ſtriges* veteri terminatione & *neruos* ſincerus Petronius dicat his verbis: *Quæ ſtriges comederunt neruos tuos?* Item alibi. *Recipies inquam neruos tuos, ſi triduo ſine fratre dormieris.* Quamquam dici poteſt ſtriges à ſtrigis diſtingui oportere, cùm ſtrix auem

nocturnam quamdam ignotam & fabulosam; striga verò mulierem veneficam in lege Salica, & in legibus Langobardorum ac veteribus Glossariis significet. Striges porrò aues vt hominum intestina exedere ac præsertim infantium viscera carpere, dicuntur à Plauto & Ouidio Poëtica fide: ita strigæ siue striæ, quæ & mascæ, mulieres maleficæ viuos homines intrinsecus comedere, falsò ac ridiculè credebantur à plebe etiam Christiana. Omitto solœcismum insignem: *Ego puto medicum & numularium: medicus qui scit*, pro medicum: item alium ei similem, *ærumnosi, quibus præ mala sua cornua nascuntur*, id est præ malis suis: necnon *nummos in publico effundere, in solio descendere, vocare cocum in medio*; pro *in publicum, in solium, in medium*. Quis in Arbitro toleret, aut potiùs quis æquus arbiter Arbitri esse putet, verba actiua ex passiuis facta, passiua ex actiuis, aut in eis mutatas perperam conjugationes? *Ædes non somniatur*, pro somniat: *quid iste argutat molestus?* pro argutatur: *conuiuare* pro conuiuari: *dum mater amplexaret corpus filii sui*, pro amplexaretur: *nihil nos delectaris*, pro delectas: *nihil sibi defraudit*, pro defraudat: *scias oportet hunc vinciturum*, pro victurum: *fefellitus sum*, pro falsus sum, deceptus sum: *effrangi* pro effringi.

Quis præterea tales Arbitro phrases assignet? *Toralia præposuerunt toris*, pro imposuerunt; *planctus est optimè*, pro magnum sui desiderium reliquit: quod Nostri similiter dicerent, *il a esté bien plaint & regreté*. *Puellarius erat, omnis Mineruæ homo*, pro omnium virginum vir & corruptor, aut saltem amator. *Admissus erga Cæsarem est cum suo*

munere: deinde fecit reporrigere Cæsari. Admitti ad aliquem, vel ad videndum ſalutandumque aliquem, dicunt Latini ſcriptores; *erga aliquem admitti*, non dicunt. *Tu beatior es: bis prandebis cenâ.* Sic apud nos plebs hominem diuitiis ſuperbum irridere conſueuit, ac bis prandere jubet, *S'il eſt riche, qu'il diſne deux fois.* Sed prandium & cena malè confunduntur. Nec enim magis dici quis poteſt, *cenâ prandere*, quàm prandio cenare. *Habuimus in primo porcum*, pro habuimus primùm. Sic vulgò diceremus: *Nous auons eu en premier lieu vn cochon. Quinque naues ædificaui, oneraui vinum:* & paullo inferiùs, *oneraui vinum, lardum*, pro oneraui naues vino, lardo: vinum, lardum in naues impoſui. Sic vulgò noſtri mercatores loquuntur. *I'ay chargé du vin, du cotton, du poiure. Mei coci etiam vitulos aheno coctos ſolent facere;* item *Gallus allatus eſt, quem Trimalcio juſſit vt aheno coctus fieret.* Coctum facere pro coquere barbarum eſt. *Libertorum, qui omnia ad ſe fecerunt:* pro in ſinum ſuum omnia domini bona conjecerunt. *Nemini nihil boni facere oportet;* item *Nec ſurſum nec deorſum non creſco.* Vtrubique duæ negationes ſunt, quarum altera ſuperuacanea. *Si quis noſtrûm voluerit ſuâ rem causâ facere, non eſt quòd illum pudeat.* Ibidem neſcio quis de pane autopyro ait. *Et vires facit; & cùm meâ rem cauſâ facio, non ploro:* id eſt (honos auribus ſit) aluum ſolutam habeo, nec nitor aut durum caco. Cui præterquàm huic Pſeudo-Petronio *ſua rem cauſſa facere* idem fuit, quod flatus crepituſve alui emittere, vel cacare? Nos quidem Franci honeſtâ cir-

cumlocutione *eum* qui aluum exonerat, *res ſuas agere* dicimus, *faire ſes affaires*; Latini non item, multo minùs, *rem ſuâ cauſâ facere. Quare tangomenas faciamus. Vita vinum eſt*: iterum, *Itaque tangomenas faciamus, & vſque in lucem cenemus. Tangomenas faciamus*, id eſt lautè epulemur, viuamus, gaudeamus. Vtrubique *tango minas* disjunctim legendum & emendandum puto, & ex Plauti malè intellecto verſu hoc loquendi genus eſſe deſumtum. *Sentin' ſenem tactum eſſe triginta minis?* Nam juuenes qui pecuniam recèns acceperunt, eamque habent in manibus, digitiſque contrectant & tangunt, læti opiparè conuiuari gaudent.

Interdum impoſtor vt fucum legentibus faciat, & nugis ſuis auctoritatem aliquam conciliet, Perſium; aliquando etiam Martialem imitatur. *Meum enim intelligere nulla pecunia vendo*: ex Perſii Satyra I. petitum eſt.

Hoc ridere meum tam nil, nulla tibi vendo
Iliade.

Aut non deridebis, licèt barbam auream habeas, ex Perſii Sat. II. *Nam fratres inter ahenos*
Somnia pituita qui purgatiſſima mittunt,
Præcipui ſunto, ſitque illis aurea barba.

Ipſe Trimalcio fundos habet quà milui volant: ex hocce verſu Perſii Sat. IV.

Diues arat Curibus, quantum non miluus oberret.

Si nos coleos haberemus, non tantum ſibi placeret; ex Perſii Sat. I.

Hæc fierent, ſi teſticuli vena vlla paterni
Viueret in nobis?

Frigori læcaſim dico. Læcazin ſeu λαικάζειν emendandum eſt, quod fellare ſignificat. Notus Mar-

tialis versus *Sed lota mentula lana*

Λαικάζειν cupidæ dicet auaritiæ.

Λαικάζειν dicere alicui, metaphoricè est, aliquem irridere ac illudere.

Quid, quòd præter plurimas mendas leuiores quarum pleræque sunt à nobis inter legendum restitutæ, graues aliquas ac (si ita loqui licet) capitales & insanabiles de industriâ sparsit impostor, vt se vetusto quidem sed corrupto codice vsum esse, Lectori persuaderet, & vt quæcumque alia Petronio indigna ac damnanda occurrerent, vitio exemplaris, aut Librariorum transscribentium negligentiæ inscitiæque possent imputari? Tales sunt in p. XXIII. *Similia Sicilia interiores & laruas sic istos peridopabant*: ibidem, *Puto enim nescio quid Asiadis* (vel potiùs *à Siadis*) *habuisse*: fortè, *Puto eum nescio quid à Scythis habuisse*. Item pag. XXVI. *Adeò de magna turba adhebete acceperant*. P. XXXIV. *Nam Hemerotis pugnassent petraitis in poculis*. In p. XLIX. *Et omnia vestimenta secundùm jam posuit mihi in animo in naso esse*. In p. L. *Cùm adhuc capillatus essem (nam à puero vitam chiam gessi) ipim mostri delicatus decessit, mehercules margaritum cacritus, & omnium numerum*. Quæ fortè sic emendanda sunt. *(Nam à puero vitam Tyanis gessi) ibi infans magistri delicatus decessit, mehercules margaritum Charitos, & omnium numorum.*

An commemorem è foro piscario petita conuicia, non modò Arbitro, sed etiam quouis scriptore ingenuo indignissima? Fortunata vxor Trimalcionis vocatur *malæ linguæ pica puluinaris; mulier miluinum genus*; mœcha obsceno vocabulo *matella* dicitur; alius *berbex & bellum pomum; Larifuga no-*

ɛturnus, qui non valet lotium ſuum. Giton *cepa cirrata* ob capillos criſpos & denſos; *crucis offa, coruorum cibaria, terræ tuber*, id eſt terræ filius, *volpiſuda*, id eſt vulpes ſudans. Fortunata ipſa furiis incenſa virum ſuum præſentibus conuiuis *canem* appellat; Trimalcio inuicem eam *codicem* ob hebes & ſtupidum ingenium, & *ambubaiam* nomine Syriaco, *miluam* à rapacitate & auaritia, *ſterteram* à ſtertendo, etiam *viperam*.

Pudet pigetque me diutiùs hiſce Grammaticis quiſquiliis immorari. Tempus eſt jam, à verbis & à ſtilo ad res ipſas tranſire: vt clarè omnibus appareat, à vero Petronio ſuppoſiticium iſtum in vtroque ex æquo diſcedere. Ac primùm videtur dediſſe operam impoſtor, vt Trimalcionem in cunctis ridiculum legentibus exhiberet. Sed dum ſine modo ac delectu nugas nugis adjungit atque ſuperſtruit, dum ineptiarum genus omne conſumit: impoſturam ſuam ipſemet aperit, nugacem ſe ac ineptum, Petroniique infeliciſſimum imitatorem prodit, ridendum denique ſe vniuerſis præbet. Nunc *aper pilleatus* infertur, circa ſe porcellos habens, cujus è dentibus duæ ſportellæ dependent, & cujus è latere percuſſo turdi euolant, mox ab aucupibus excipiendi: aper inquam pilleatus, ceu libertate donatus ac manumiſſus, quòd à conuiuis pridie totus & integer eſſet remiſſus. Nunc poſtquàm ſurrexit Trimalcio, ſermones habent inter ſe conuiuæ ineptos, humiles, ac demiſſos, ſolis fatuis & ſenſus communis expertibus conuenientes. Ganymedes quidam de annonæ caritate queritur more modoque mendicorum: ait ſe *jam annum eſurire;* negat

ſe *ea die bucceam panis inuenire potuiſſe*. Trimalcio qui ſurrexerat vt obſcenis naturæ deſideriis indulgeret, reuerſus ad menſam, dat conuiuis eadem omnia vel in triclinio faciendi libertatem, quod Imper. Claudius edicto ſtatuere voluerat, multiſque verbis vſque ad nauſeam ac riſum audientium in continentes inuehitur. Coquus propterea quòd porcum non exenterauerat, nudatur in conuiuio, & inter duos tortores conſiſtit: at idem mox ſecto ventre porci, argenteâ coronâ donatur à Trimalcione, & in lance Corinthia potat: quaſi lances tam vina quàm cibos caperent, ſeu vaſa potoria ſimul ac eſcaria eſſent. Sequuntur de vaſis Corinthiis fabellæ relatu indignæ, nullâ temporum habitâ ratione, Ilii haloſis Hannibalis ætate & operâ: ſcyphorum & capidis emblemata, Caſſandræ virginis filii, & Niobe à Dædalo equo Trojano incluſa. Pro acroamate *Homeriſtæ* inducuntur Græcis verſibus colloquentes. Trimalcio verò dum fabulam quam agunt vult exponere, res, homines, tempora ac loca miſerè confundit, ita vt ipſe fabula fiat. Interea *vitulus* affertur *galeatus*: quem vnus ex Homeriſtis Aiax furens gladio concidit, partiturque conuiuis. Quis hæc legens, riſum teneat? aut potiùs quis non indignetur talia & tam putida Petronio tribui? Iam verò fabulæ aniles de homine verſipelli in lupum mutato, & de veſtibus ejus lapideis factis, necnon de ſtrigis ſeu nocturnis maleficiſque mulieribus, quæ infantem mortuum rapuiſſent ad comedendum, & pro eo ſtramentum ſuppoſuiſſent; Apuleio conueniunt magis quàm Arbitro. Quamquam iſta fabella poſterior de ſtrigis

ex hiſce veri Petronii Arbitri verbis mihi videtur deſumta. *Quæ ſtriges comederunt neruos tuos?* In codice Bibliothecæ Vaticanæ, qui Palatinæ olim fuit, reperitur *Indiculus ſuperſtitionum & Paganiarum*, in quo hæc de ſtrigis verba legimus. *De eo quod credunt, quòd feminæ Lunam comedant, & quòd poſſint corda hominum tollere iuxta Paganos.*

Tædet talia fuſiùs perſequi. Pergendum eſt tamen. Iuſſu Trimalcionis ingens canis catenâ vinctus adducitur in triclinium ab oſtiario. Quid agreſtius, quid indignius tanto conuiuio, & tam diuite conuiuatore poteſt excogitari? Trimalcionis juſſu puer mollis & dorſum ejus inſcendit, & ſcapulas plana manu pulſat. Quid indecentius? Iubet idem in pag. LIII. *potiones diuidi inter omnes ſeruos, qui adpedes ſedebant*. Quid indulgentius? immo verò quid minùs Romanum? Bibere famulos domino præſente ac epulante; *ſedere adpedes* ſeruos, domino diſcumbente. An ſedens famulus miniſtrare poteſt? More Romanorum, aut potiùs more omnium Gentium ſuccincti in conuiuiis ſtabant famuli, vt eſſent ad ea quæ poſcebantur quærenda ac conuiuis porrigenda paratiores & expeditiores: quemadmodum vetera marmora ac picturæ docent. Sufficiant ad id probandum vel duo Iuuenalis verſiculi è Sat. V.

Quippe indignatur veteri parere clienti,
Quódq; aliquid poſcas, & quòd ſe ſtante recumbas.

Tamen impoſtor eâdem in re iterum errauit: quum in p. LVIII. *ſeruum adpedes Habinnæ ſedentem* fecit. Nec vmquam aut vſquam memini legere, *ad pedes ſediſſe pueros* niſi ingenuos, in conſpectu parentum conuiuarumque diſcumbentium. Apud Suetonium

inuenio, Claudium Aug. *adhibuisse omni cenæ & liberos suos cum pueris puellisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum sedentes vescerentur.* Hunc morem non ignorauit Arbiter: Arbitri corruptor ignorauit. Sed quid ego *sedentes ad pedes* famulos Trimalcionis tantopere miror, quos paullo pòst visurus sum recumbentes? Quippe in pag. LXII. Trimalcio famulis suis, etiam cocis permisit vt discumberent. Itaque *totum triclinium familia occupat*, & conuiuæ *pæne de lectis dejiciuntur*. Credas Saturnalia celebrari. Permisit inquam id stultè & nouo more Trimalcio, is qui initio cenæ adeò timuerat, ne *serui* sui conuiuis *æstum frequentiâ suâ facerent*, & ob id *suam cuique mensam jussérat assignari.* Vnde ille sui tantopere dissimilis tam repentè factus? Vnde tam citò oblitus dispositionum suarum? An ebrius erat? An non jam fatuus stultúsve, sed planè demens?

In p. LVI. Fortunatæ vxoris Trimalcionis *periscelides tortæ*, quales in vsu nobis sunt matronisque nostris, & quas vulgò à poplite cui subligantur, *arrectarias* vel *jarretarias* vocamus: nec moris Romani sunt, nec Græcanici. Nam Græcorum Romanorumque periscelides, erant fasciæ quibus crura inuoluebantur ac tegebantur.

In pag. LVII. Fortunata discubitura posteaquàm manus lauit, *tergit eas sudario quod in collo habet.* Verba Pseudo-Arbitri seu impostoris sunt. *Tunc sudario manus tergens quod in collo habebat; applicat se illi toro, in quo Scintilla Habinnæ discumbebat vxor.* At erant quidem Romanis (vt Catullus, Suetonius in Nerone aliique docent)

sudaria

ſudaria è lino, ſed ad detergendum oris ſudorem, vnde & appellationem traxere: ſudarium circa collum nullum vnquam matronis Romanis fuit. Atque vt gratìs concedam fuiſſe: an Fortunata Trimalcionis, ditiſſimi & nitoris ac elegantiæ amantiſſimi viri vxor, tam ſordida eſſe potuit ac immunda, vt eo linteo quo collum velauerat, velut mantili in triclinio tergeret manus? Omnino exiſtimauit impoſtor, vti ſuæ ac noſtræ ætatis matronæ collum haberent ſudario lineo circumdatum & tectum, quod vulgò *muſcarium colli* appellatur, quia collum tegit & defendit à muſcis: ſic & olim matronas Romanas habuiſſe. Hæc tanta moris Romani ignorantia non in Petronium, ſed in impoſtorem cadit totius antiquitatis ignarum. *Mouſchoir de col.*

Iam etiam ſuum teſtamentum in conuiuio recitari jubet Trimalcio, quo ſeruis omnibus dat libertatem: & quale monumentum ſibi fieri, quidque ei inſcribi velit, exponit. Nec contentus his, funebrem veſtem quæ *vitalia* vocat, vnguentum nardinum & cetera inferri triclinio præcipit, conuiuiſque oſtentat: ac demum tamquam in funere ſuo cornicines canere jubet, atque ad balneum ſaturos conuiuas inuitat. Quid his ineptius? O ſermones conuiuales! O ſpectacula feſtiuis epulis conuenientia! Etiam heic ignarum moris Romani ſe ſe prodit Pſeudo-Petronius, qui cornicines pro tubicinibus funeribus adhibeat. Mortui enim efferebantur ad tubam, aut etiam ad tibiam: vt poſt Ouidium in lib. VI. Faſtorum, poſt Perſium in Satira IV. & Agellium in lib. XX. cap. II. verus Petronius vel ſolus ſatis docet his verbis. *Quòd ſi idem frigus*

genua manuſque tentauerit tuas, licèt ad tubicines mittas. Vbi *tibicines* ſine cauſſa legi vult Petrus Pithœus.

Dare operam ſaltem debuit Impoſtor, vt finis cenæ Trimalcionis cùm ſequentibus, hoc eſt vt falſa & ficta cum veris cohærerent, ne falſa haberi poſſent, neu fraus facilè deprehenderetur. Finis cenæ Patauinæ talis eſt. Cùm cornicines inſonuiſſent, vigiles regionis proximæ rati ardere Trimalcionis domum, cum aqua & ſecuribus accurrunt, & januam effringunt. Encolpius, idem & Polyænus alio nomine dictus, Aſcyltus & Giton læti oblata occaſione diſcedunt. *Nos occaſionem opportuniſſimam nacti, Agamemnoni verba dedimus, raptimque planè tamquam ex incendio fugimus.* Contrà apud verum Petronium, qualem dudum editum habemus, Encolpius, cujus ſub perſona tota fabula narratur, nec cornicinum nec vigilum vllam mentionem facit: aitque cùm poſt cenam ex ædibus Trimalcionis ipſe & Aſcyltus ac Giton vellent diſcēdere, & per ampliſſimas longiſſimaſque porticus media jam nocte ſine lumine horâ pæne totâ hac illacque errauiſſent ebrii, & locorum etiam interdiu obſcurorum ignari; ſe tamquam filo Ariadnes *Gitonis acumine explicitos tandem eſſe, qui omnes pilas columnaſque pridie notauerat cretâ: quæ liniamenta euicerint ſpiſſiſſimam noctem, & notabili candore oſtenderint errantibus viam.*

Anno M. DC. LXIII. ineunte edidi Panegyricum de laudibus Berengarii Auguſti, quem ante annos aliquot ex vrbis Patauii Bibliotheca Monaſtica à Iohanne Rhodio Dano & à Nicolao Heinſio

viris clariſſimis erutum acceperam. In meis in Panegyricum illum notis, quid eſſet apud Gregorium Turonicum Epiſcopum *barbatorias celebrare*, & quid *barbatoria* ſignificaret, fusè docui pag. CXCI. & ſequentibus. Miſſus eſt ſtatim Berengarius meus in Italiam: miſſus in primis Patauium vnde venerat, & lectus à Patauinis. Placuit obſeruatio mea impoſtori, homini Italo è prouincia Venetia, vel Dalmatæ: qui (ſi qua fides) Iohanni Rhodio Pſeudo-Petronianas quiſquilias ſuas approbauerat. Itaque digna ei viſa, quam ſuæ cenæ Trimalcionis inſereret: *Tum Trimalcio: Amici (inquit) hodie ſeruus meus barbatoriam facit, homo frugi & micarius. Itaque tangomenas faciamus, & vſque in lucem cenemus.* Sed tamen mos hic quidem ætate Petronii multo vetuſtior: nomen autem ipſum, barbatoria, ejuſdem ætate (ni fallor) recentius. Sic idem impoſtor, qui de cena libera aliqua ab Henrico Valeſio fratre meo obſeruata eſſe didicerat, voluit & liberæ cenæ meminiſſe, atque ab ea ſuam ſuppoſiticiam cenam auſpicari. *Venerat jam dies tertius, id eſt exſpectatio liberæ cenæ.*

Sic igitur judico, noua hæc omnia quæ ſub Petronii Arbitri nomine primùm Patauii, deinde Luteciæ publicata ſunt, falſa, ficta, ſuppoſiticiaque eſſe, barbara, futilia, judicii doctrinæque vacua, ac planè omni ex parte ridicula ac rejicienda: eademque tam in verbis quàm in rebus ab Arbitri genio, elegantia ac nitore longè recedere.

In vno tamen, mi WAGENSEILI, à te diſſentire cogor, quòd miraris Iuſtum Lipſium, virum magni in litteris nominis ſummique judicii, de Pe-

tronio nostro dubitauisse, ac *deliberauisse*, an is esset C. Petronius Tacito memoratus in rebus Neronis: audacterque sequeris tenui fultam tibicine opinionem vel potiùs conjecturam Petri Pithœi, Claudii Bineti, Iani Dousæ, & insequentium plerorumque Petronii Commentatorum, qui Neronis Augusti æqualem faciunt, ac putas Trimalcionis nomine Neronem à Petronio designari. Atqui Trimalcio inter seruos venales aduectus est Romam: vbi *ratiocinari didicit, deinde dispensator factus est*: vti Petronius ipsemet verus ac pridem editus docet. An ista in Imperatorem Neronem conueniunt, paterno genere nobilissimum, materno etiam familiæ Cæsarum adnexum? Iam vxor Trimalcionis Fortunata re & nomine fuit: femina viri sui simillima, ex egente locuples facta, adeò vt *nummos modio metiretur*: sicuti Petronius indicat hisce verbis. *Et modò quid fuit? Ignoscet mihi genius tuus: noluisses de manu ejus panem accipere.* At Neroni Aug. vxores non aliæ fuere quàm nobiles & claræ, Octauia & Poppæa: è quibus Octauia etiam Claudii Aug. filia exstitit. Nam Acten libertam pellicis habuit, non iustæ vxoris loco. Præterea jam senex erat Trimalcio: at Imperator Nero annum ætatis XXXII. non excessit. Trimalcio illitteratus & fatuus inducitur à Petronio; quales multi diuites, qui obscurissima initia habuere: Nero Aug. & eloquentiæ & historiæ studuit, ac Poëticæ. Trimalcioni *in deliciis* fuit *puer vetulus, lippus, domino Trimalcione deformior*: si Arbitro credimus. At Neroni tot & tam lectæ cùm ætate tum formâ deliciæ erant, vt Iuuenalis de eo delectu sic referat in Sat. x.

Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, vel
Strumosum, atque vtero pariter gibboq; tumentem.

Quod ad Petronium noſtrum pertinet, jure meritoque de eius ætate dubitauit Lipſius, & Petronium qui fuit *æqualis Neronis*, cum Petronio Satyricorum auctore confundere timuit : cùm animaduerteret ab Cornelio Tacito in lib. XVI. Annalium relata de Petronio, haudquaquam Petronio Satyrici ſcriptori majore ex parte conuenire. Certè ambo & nominibus diſcrepant. Prior dictus eſt *Caius Petronius*, aut vt Plinius & Plutarchus vocant, *Titus Petronius*, & *inter paucos familiarium Neroni aſſumptus eſt elegantiæ arbiter*, quod doctos viros in errorem induxit : ſed *Arbitri* nomen non tulit ; poſterior ſeu Satyricorum auctor, propriis nominibus appellatus eſt *Petronius Arbiter*, quemadmodum à Fulgentio in lib. II. & III. Mythologiæ vocatur : & nunc ſub *Petronii*, nunc ſub *Arbitri* nomine à Terentiano Mauro, à Diomede, à Seruio Honorato, à Macrobio Theodoſio, à Mario Victorino, ab Hieronymo, & à Sidonio aliiſque laudatur. Præterea Caius Petronius, ſi qua Tacito fides, Proconſul Bithyniæ, & mox Conſul extraordinarius fuit ; *inter paucos* Neroni Aug. *familiariſſimus* : magnas opes, magnam familiam habuit : homo ignauus & deſes, & otio ac mollitiis fluens, erudito luxu ac ſcientiâ voluptatum acceptiſſimus vitioſo Principi. At Petronium Arbitrum cùm multi laudent ſcriptores Latini, veteres ac recentiores : nemo tamen magiſtratus eum vllos geſſiſſe, nemo diuitem, nemo amicum Imper. Neronis fuiſſe, aut juſſu ejus periiſſe memoriæ prodidit. Bibliotheca qui-

dem Vaticana quædam Petroniana in codice ſcripta ſeruat, & his Iulii cujuſdam epigramma præfixum, in quo Petronius *diri Neronis amicus* vocatur, & *Arbiter arbitrio ſuo dictus ipſe* fertur. Sed hoc hexaſtichon vt incultum eſt, corruptum, ac recens; ita nullius apud doctos in hiſtoria auctoritatis. Denique Caius Petronius paullo ante mortem coactam *flagitia Principis, ſub nominibus exoletorum feminarumque & nouitate cuiuſque ſtupri, perſcripſit atque obſignata miſit Neroni*: vt Cornelius Tacitus in lib. XVI. Annalium tradit. Quid habent iſta cum Petronii Arbitri opere commune? Caii Petronii famoſus libellus breuiſſimus fuit: at Petronii Arbitri Satyra grandis atque verboſa, vel juſtum potiùs opus exſtitit: vt ex Petronianis quæ ſuperſunt, & ex his quæ laudantur à variis auctoribus deſiderantúrque, facilè intelligi poteſt: adeò vt jure forſitan queratur Douſa ſimul & affirmet, vix decimam totius operis partem ad nos perueniſſe. Immo & plures erant Petronii libri, non *Satyricon* in recto ſingulari, ſed *Satyricôn*, hoc eſt Satyrarum in ſecundo caſu plurali inſcripti; vt Ciceronis Rhetoricôn, Virgilii Maronis Bucolicôn & Georgicôn, Valerii Sorani Epopticôn, Aurelii Nemeſiani Cynegeticôn, Marciani Felicis Capellæ Afri Carthaginenſis Satyricôn libri VII. de nuptiis Philologiæ. Certè Terentianus Maurus de dimetro iambico claudo ſic ait, *At Arbiter diſertus*
Libris ſuis frequentat.

Et à Mario Victorino de Metris Arbiter *Satyricôn* laudatur, non *Satyrico*, aut *in Satyrico*. In veteri quoque Gloſſario Petri Danielis hæc verba reperio.

Excelsissimus dicitur à Petronio in primo Satyrarum: quod idem est atque *in primo libro Satyricôn.* Missum facio Fabium Planciadem Fulgentium in libro Continentiæ Virgilianæ, à quo *Petronius in Euscio* laudatur. Libellus Caii Petronii pro codicillis haberi poterat, & noctes ac stupra Domitii Neronis, & in eum cœtum admissorum atque ad omnem libidinem adscitorum exoletorum feminarumque nomina; quid quisque ibi nouissimè fecissent, quid passi essent, paucis exponebat. Ficti nihil; omnia vera. Contrà Petronius Arbiter M. Varronem in Satyris Menippeis imitatus ex parte, prosâ oratione variis carminibus mistâ sub falsis nominibus tamquam sub persona mores hominum notauit, ac vera ætatis suæ vitia carpsit: atque vti ipsemet ait, *in opere nouæ simplicitatis*

Sermonis puri non tristis gratia ridet:
Quodque facit populus, candida lingua refert.

Si *quod faciebat populus, retulit* Arbiter, vt ipse affirmat; de Neronis stupris ne cogitauit quidem. Non igitur sua Neroni flagitia, sed sua populo, sua juuentuti ac senibus vitia Arbiter & corruptos mores exprobrauit: ac sicuti verè asserit epigramma Vaticanum, (cur enim ejus testimonio in re apertissima & omnibus patente vti mihi non liceat?)

Petronî carmen diuino pondere currit:
Quo juuenum mores arguit atque senum.

Nimirum fictos casus amatorum opus Petronii Arbitri continebat: veri nihil; omnia ficta. De quo opere Macrobii Theodosii in lib. 1. Commentariorum in Somnium Scipionis verba sunt hæc. *Fabulæ, quarum nomen indicat falsi professionem, aut tantùm*

conciliandæ auribus voluptati, aut adhortationi quoque in bonam frugem repertæ sunt. Auditum mulcent, velut comœdiæ, quales Menander ejusve imitatores agendas dederunt: vel argumenta fictis casibus amatorum referta, in quibus multum esse Arbitrum, vel Apuleium nonnumquam lusisse miramur. Denique nunc in declamationes vmbratiles & scholasticas inuehitur Petronius Arbiter: nunc Poëtas deridet carmina sua in theatro, in balneo, in pinacotheca populo intempestiuè recitantes: modò picturam, statuariam, Dialecticam, Philosophiam, Astronomiam, eloquentiam, ceterasque artes ingenuas defecisse queritur: modò Trojæ Halôsin versibus iambicis describit: nauigantium etiam rixas, reconciliationem & naufragium, bellamque de matrona Ephesia fabellam enarrat: interdum regulas carminis exponit. Sequuntur de bello ciuili Cæsaris & Pompeii versus heroici ferè trecenti, & de captatoribus aut heredipetis elusis non pauca. Qui non videt ista singula ac vniuersa nihil ad Caii Petronii libellum, nihil ad Neronis flagitia noctesque pertinere, sed meram esse nudamque ac simplicem vitiorum & desidiæ humanæ reprehensionem, sale & mordaci aceto conditam: is planè nec in litteris nec in vlla alia re quidquam videt aut judicat. Ianus Dousa, vt Petri Pithœi conjecturam de ætate Petronii confirmet, scribit duas sententias aut parœmias, videlicet *non bene olet, qui bene semper olet*, & *ingeniosa gula est*, à Martiale & à Petronio ex æquo vsurpari: aliam item gnomen, *Primus in orbe Deos fecit timor*, Statio in libro III. Thebaidos cum Petronio esse communem: ex qui-

bus tamen ſententiis primam Hieronymus in epiſtola ad Demetriadem, poſtremam Fabius Planciades Fulgentius in libro 1. Mythologiæ (verè an falsò neſcio) Petronio tribuant. Quid tum? Ideone credemus Petronium Arbitrum Neronis Aug. æqualem, & Statio atque Martiale vetuſtiorem fuiſſe, amboſque hæc hemiſtichia Petronio potiuſquàm Petronium ambobus debere? Nonne Placidius Lutatius putat, & diſertis verbis ait, Arbitrum hemiſtichion ſuprà laudatum de origine ſuperſtitionis à Papinio Statio accepiſſe? Idem planè dicendum de verſu, quem Hieronymus ad Demetriadem affirmat apud Arbitrum reperiri. Igitur hemiſtichium de odoribus Hieronymus non Martiali primo auctori, ſed Petronio; hemiſtichium alterum de ſuperſtitione Fabius Fulgentius non Statio vti facere oportebat, ſed eidem Petronio aſſeruit, propterea quòd vtrique hæc apud Petronium legerant & legiſſe meminerant; apud Statium & Martialem aut non inuenerant, aut ſaltem inueniſſe non recordabantur, nec multum curabant an ab aliis ſcriptoribus priuſquàm à Petronio fuiſſent vſurpata.

Quare facilè & libenter accedo Henrici Valeſii fratris mei ſententiæ, qui Petronium Arbitrum principatu Neronis multo recentiorem, ac natione Gallum fuiſſe, atque in prouincia Viennenſi finibuſque Maſſilienſium Græcorum habitauiſſe credit, adductus hiſce Apollinaris Sidonii verſibus, haut ſatis hactenus examinatis intellectiſque, in carmine XXIII. quod inſcribitur Narbo.

Et te Maſſilienſium per hortos

Graii cespitis Arbiter colonum,
Hellespontiaco parem Priapo.

Ita enim emendandum versum medium frater existimat, cùm legatur in editis Sidonii exemplaribus,

Sacri stipitis Arbiter colonum.

Nec dubitat in priscis Sidonii codicibus scriptum fuisse *Crai cespitis*, seu *Grai cespitis*: quod cùm non intelligeretur à legentibus, in *sacri stipitis* perperam mutatum sit. Quæ vulgata lectio haud dubiè vitiosa est, ac ferri nullo modo potest. Quippe si *sacri stipitis* nomine Priapum ligneum designare voluisset Sidonius, (Simulacra enim Priapi custodis hortorum ad eorum ostia collocari consueuerant) *Priapi* in hortis Massiliensium positi *colonum* Petronium Arbitrum vocaturus non fuit, sed *cultorem*. Deorum enim vel simulacrorum cultores Latini scriptores dixere; *colonos Deorum* aut statuarum nequaquam dixere. Præterea etiamsi gratìs concessero, *colonum Priapi* pro cultore & veneratore Latinè dici posse: tamen nec vel tum suus tribus hisce versiculis sensus constabit: fatendumque erit Sidonium bis duobus in versibus continuis Priapi sine caussà meminisse. *Te Arbiter per hortos Massiliensium sacri stipitis* seu Priapi lignei *cultorem, Priapo Hellespontiaco parem*. Quo quid frigidius scribi, quid etiam ineptius excogitari potest? Sidonius igitur scriptor Gallus in suo Narbone apertissimis verbis Arbitrum Gallum agnoscit: quem propter obscenitatem, & ob amorem hortorum Priapo comparat, & in hortis Massiliensium spatiantem, ac delicatè desidentem nobis exhibet. Quæ Petronii in hortis mora, & judicium ejus de Epicuro, quem *patrem doctum in arte*

veri, id est in Philosophia vocat, & *hominem esse diuinum* ait, *qui* somnia, & *ejusmodi ludibria facetissima ratione condemnet*; turpis quoque flagitiorum adulteriorumque relatio cum impietate conjuncta mihi persuadet, ipsum sectâ simul ac vitâ Epicureum fuisse, summum bonum in voluptatibus corporis ponentem. Heic virum doctissimum Petrum Pithœum admodum miror, qui sibi *videri* ait, ab Sidonio tribus versibus suprà laudatis *non tam Arbitri patriam quàm mores designari*, Massiliensium moribus *Plautino prouerbio & Athenæi historiâ notatis* simillimos. Quasi *horti Massiliensium* mores eorum corruptos atque degeneres indicare potiùs apud Sidonium valeant aut debeant, quàm Petronii Arbitri domicilium, ibi voluptatibus vacantis, ac in hortis otiantis.

Certè ipse Arbiter moris cujusdam Massiliensium mentionem fecit, tamquam sibi notissimorum: quoties pestilentiâ laborarent, vnum è pauperibus qui se sponte obtulisset, per annum sumtu publico delicatè alentium, ac postea ornatum verbenis & vestibus sacris per vrbem circumducentium cum exsecrationibus, vt in ipsum mala ciuitatis recciderent, atque ita demum præcipitantium in mare. *Quod in Petronio sibi lectum esse*, scribit Seruius Honoratus in illud libri III. Æneidos hemistichium, *Auri sacra fames*. Sed nunc in Petronii opere manco ac mutilo quale habemus, de more isto Gallicano Massiliensium, homines pro salute publica deuouentium nihil reperitur. Proinde non miror Petronium Massiliensis agri cultorem, patriâ quidem Gallum, sed domicilio semigræculum, libenter

Græca nomina vſurpare, vt *ſchedium* pro malo & extemporali Poëmate; *tropica*; *embolum nauis* pro roſtro; *methodium*, *paronychia*, *corymbion*, pro capillamento ſeu galericulo; *hypogeum* vel *hypogæum* pro conditorio ſeu monumento caſulave ſubterranea; τὰ πάντα, *ſchema* pro figura orationis; *apodixin*; *telos*; *automata* pro motu corporis voluntario; *planos*, *parapſidem*, *tricliniarchem*, *chiramaxium*, *ſymphoniam*, *hydraulem*, *pinacothecam*, *diætam*, & ſimilia. Non miror eum Græcis in nominibus Græcas terminationes ferè ſemper retinere: v. g. *Aſcyltos*, *Polyænos*, *Giton*; *Aſcylton* in IV. caſu, *Encolpion*, *Polyænon*, *ſatyrion*; *aëra*, *platanôna*, *daphnôna*, *Coraca*, *Crotona*, *Platona*, *Gitona*, *Iliada*, *Naiada*, *Dorida*. Non demum miror, ab Arbitro tranſitum Alpium Maritimarum Alpibus Graiis confinium viginti verſibus, ac portum Herculis Monœci exactè deſcribi his verbis,

Alpibus aëriis, vbi Graio nomine pulſo
Deſcendunt rupes, & ſe patiuntur adiri,
Eſt locus Herculeis aris ſacer. Hunc niue dura
Claudit hiems, canoq; adſidera vertice tollit, &c.

Abeſt enim ab vrbe Maſſilia Græcorum portus vel ſtatio Herculis Monœci in Alpibus Maritimis ſiue Liguſticis millia paſſuum non ampliùs CCXCVI: ſicuti in itinerario maritimo portuum & poſitionum nauium ab Vrbe Arelatum vſque Ethicus docet. Idem Petronius Arbiter vt Maſſilienſium Græcorum, ſic & Gallorum, nimirum popularium ſuorum non ſemel meminit. *Increta facies, vt ſuos Gallia ciues putet*: item, *Ego autem frigidior hieme Gallica factus*. Ex quo apparet Arbitrum hiemes ac

frigora in Gallia tulisse, & candorem Gallorum notum habuisse. Præterea quiuis linguæ Latinæ peritus in Petronio cothurnum Gallicanum prima fronte statim agnoscat. Ejus enim stilus non Romanum seu Romæ natum, sed planè Gallum & Transalpinum hominem sapit; & Antoninorum tempora potiusquàm Domitii Neronis: cujus principatus similes Arbitri scriptores non habuit. *Disertus* quidem Arbiter vocatur à Terentiano Mauro: & est sanè disertus: sed nec Senecæ, nec Quintiliano, nec ambobus Pliniis, ac ne vel Tacito quidem aut Suetonio comparandus: cùm ad inferiora tempora pertineat. Interdum lutulentus fluit, nec vbique purus, nitidus est ac illimis.

Quando igitur Petronius Arbiter floruit? Quæret aliquis. Equidem existimo eum potiùs circa Antoninorum principatum vixisse, quàm (vt frater meus arbitratur) Gallieni Aug. æqualem fuisse: cùm quòd elegantia Petronii in ætatem Gallieni, hoc est in senectutem Imperii Rom. ac velut in fæcem linguæ Latinæ tot vndique Gentium Barbararum incursionibus corruptæ atque deprauatæ cadere mihi non videtur: tum quòd Macrobius in Somnium Scipionis Arbitrum Apuleio non conjungit modò, sed velùt æqualem aut etiam vetustiorem præponit, prioremque appellat hisce verbis jam suprà laudatis. *Auditum mulcent argumenta fictis casibus amatorum referta: in quibus vel multum esse Arbitrum, vel Apuleium nonnumquam lusisse miramur.* Constat autem Apuleium ante Septimium Seuerum Pertinacem Aug. nimirum imperante Marco Aurelio Antonino nituisse. Vnus ex editoribus Pe-

tronii Ianus Dousa scribit, quosdam *Petronium Luciano posteriorem*, hoc est recentiorem *credidisse*: qui mecum de ætate Petronii planè conueniunt. Nam & Lucianus Antoninorum temporibus viguit.

Ne quis autem forsitan putet gratìs me scripsisse, Petronii Arbitri sermonem (quidquid ipse de se dicat) *non vbique purum*, sed quandoque inelegantem ac incultum esse: omissis Petronianis versibus, quorum & structura plerumque vitiosa, & obscura ac intricata sententia est; in soluta oratione Arbitri pauca de pluribus Neroniano sæculo indigna à me obseruata subjiciam, quæ nec membranarum vetustati, & situ attrituque euanescentibus litteris, nec Librariorum in transscribendis priscis codicibus neglegentiæ, nec editorum incuriæ, nec typographorum inscitiæ, nec vlli alii quàm ipsimet auctori assignari possunt. *Sed de remedio non tam valde laboro*: item, *Giton semel ictus, tam valde exclamauit*. *Tam valde* pro tam aut adeò, non memini apud veteres scriptores legere: quod nos vulgò dicimus, *si fort*. *Neque enim tam magnum facinus admisimus*: scripsisset Neronianorum temporum auctor, *tantum facinus admisimus*. Sic tamen vbique Arbiter loquitur. *Timebam, ne tam grande munus suspectam faceret humanitatem meam. Habebat enim inguinum pondus tam grande. Inhibuit Tryphæna tam grande facinus. Nec se minùs grandi vexatam injuria, quàm Lycam. Nam familiam qnidem tam magnam per agros Numidiæ esse sparsam. Tam magnum æquè clamorem sustulit. Vt tam magna fortuna solus vteretur. Nescis quàm magnum flagitium admiseris?* Vbi *tam grande munus*,

tam grande pondus, tam grande facinus dici non oportuit, ſed tantum munus, tantum pondus, tantum facinus. *Tam magnam familiam, tam magnum clamorem, tam magnam fortunam* dici non oportuit, ſed tantam familiam, tantum clamorem, tantam fortunam. *Minùs grandi vexatam injuria* dici non oportuit, ſed minore affectam injuria. *Quàm magnum flagitium* dici non oportebat, ſed quantum flagitium. Noſtri Petronium hodieque imitantur. Nam vt ille *tam magnum* aut *tam grande* vſurpauit; ita dicunt *ſi grand.* Vt ille *minùs grande* dixit; ita Noſtri vſurpant *moins grand:* vt ille *quàm magnum;* ita Noſtri *combien grand.* Iam iſtud Petronii, *bene manè ſurrexi*, pro ſummo mane aut prima luce ſurrexi, noſtrum hodieque eſt; *bien matin.* Noſtrum & illud: *Et jam plena nox erat.* Plenum enim diem, ac plenam noctem vocamus; *en plein jour, en pleine nuict. Repoſitum in priſtinum decorem puerum gaudebam:* id eſt reſtitutum in priſtinum decorem. Sic nos dicimus, *remis en ſon premier éclat.* Ex his intelligitur Petronium natione Gallum exſtitiſſe, cùm nos Gallofranci ejus adhuc in multis ſermonem ſequamur. Eumdem autem à temporibus Neronis Aug. longè abfuiſſe indicant quæ apponam. *Indignatus ruſticus, quòd nos centonem exhibendum poſtularemus.* Dici oportuit *exhiberi*, non *exhibendum*. *Oſtium noſtrum ſatis audaci ſtrepitu impulſum exſonuit. Satis* pro valde recentiorum Nerone ſcriptorum eſt; *exſonare* verbum ea ætate inuſitatum, quod tamen Petronius ſæpe vſurpat. *Omnia mimico riſu exſonuerant;* item, *exſonat cantibus totum nauigium. Ideò vetui hodie in*

hoc diuersorio quemquam mortalium admitti. Dicendum erat, *in hoc diuersorium quemquam mort. admitti. Trimalcio ad symphoniam allatus est, positusque in ceruicalia minutissima*. Dicendum fuit *in ceruicalibus minutissimis*, aut *in ceruicali minutissimo. Ne absentiuus essem*: pro abessem. *Absentiuum* pro absente alibi non legi. *Quales esse solent quæ incumbunt oua. Incubare oua*, vel etiam *ouis* gallinæ dicuntur: *oua incumbere* non dicuntur. *Ficedulam inueni piperato vitello piperatam. Ficedulam pipere piperatam* non meliùs dixeris, quàm gypso gypsatum parietem, pernam sale salitam, alas Icari cerâ ceratas, & similia. *Si bona fide pænitentiam emendas*. Pænitentiâ culpam aut peccatum emendare, dici possumus & solemus; *Pænitētiam emendare*, dici nec possumus nec debemus. *Amictus discoloria veste. Discolor* dici solet, vt decolor, concolor, vnicolor, bicolor, versicolor: *discolorius* dici non magis solet à veteribus scriptoribus Latinis, quàm decolorius, concolorius, vnicolorius, bicolorius, versicolorius. *Aratro domefacta tellus* pro subacta vel domita Neronis ætate non dicebatur, nec *domefacere* pro domare. Nam verba primæ conjugationis, quale est domo, nulla in cōpositione recipiunt facio, sed tantùm plurima secundæ, & paucissima tertiæ. *Tantùm omnem scabitudinem animo tamquam bonarum artium magister deleret sine cicatrice*. Iram appellat animi *scabitudinem* Petronius nouo & inusitato nomine pro scabie, aut scabritie vel scabredine, quam & *vlcus* animi scilicet alibi vocat. *Gubernator, qui peruigil nocte siderum quoque motus custodit. Siderum motus* vel sidera *custodire*, pro seruare aut obseruare,

uare, improprium est. *Certè diutiùs junctos nos mare feret: vel si voluerit misericors ad idem litus expellere, aut præteriens aliquis tralaticia humanitate lapidabit. Lapidare* posuit Petronius pro lapidibus tegere, vt humare est humo operire vel tumulare: cùm significet lapidibus petere. *Coæquale natalium suorum sinciput* pro æquale nusquam apud veteres alios Scriptores Latinos reperire memini. *Ephebus plenæ maturitatis, & annis ad patiendum gestientibus* vocatur à Petronio, casum mutante contra regulas Grammaticæ. Debuit enim dici *Ephebus plena maturitate, & annis ad patiendum gestientibus*, aut certè *Ephebus plenæ maturitatis & annorum ad patiendum gestientium. Psyche acu comatoria mihi malas pungebat. Acum comatoriam* vocat Petronius acum crinalem ne seruatâ quidem analogiâ. Nam à coma non fit comatorius: sed fortasse legendum est, *acu comotriæ*, hoc est ornatricis. *Soli militares, soli fortissimi habentur. Militaris* pro militaribus honoribus digno recens est haud dubiè, nec sæculi Neroniani. Iam *melliti verborum globuli*, & *fabulosum sententiarum tormentum*, & *controuersia sententiolis vibrantibus picta*, ac similia apud Arbitrum, verba sunt magnifica, rerum ac sensus pæne vacua. Omittere non possum versum hunc Petronii,

Has inter sedes Ditis Pater extulit ora.

Ditis Pater vocatur Arbitro, qui ceteris omnibus *Dis Pater*: vt hic *Quirites in numero singulari* pro Quiris, quemadmodum Sergius & Pompeius in Arte affirmant.

Hæc ſunt, mi WAGENSEILI, quæ tuis precibus inductus de Petronio Tragurienſi, vel Patauino properatim exaraui, adjungenda obſeruationibus tuis, aut ſi malueris, tamquam mnemoſynon amici tui domi ſeruanda. Vale V. C. & amare me perge. Scribebam Luteciæ Pariſiorum v. Nonas Martias anno Domini M. DC. LXV.